

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİNLER TARİHİ BİLİM DALI

**TÜRKİYE'DE ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN DİN, DİNDARLIK
VE DİNLER HAKKINDAKİ BİLGİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

KEZİBAN DAĞ
118102041001
YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
DOÇ. DR. AHMET ARAS

KONYA-2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Keziban DAĞ
	Numarası	118102041001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Felsefe Ve Din Bilimleri/ Dinler Tarihi
	Programı	Tezli Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Ahmet Aras
	Tezin Adı	Türkiye'de Üniversite Öğrencilerinin Din, Dindarlık Ve Dinler Hakkındaki Bilgilerinin Değerlendirilmesi

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan başlıklı bu çalışma *Türkiye'de Üniversite Öğrencilerinin Din, Dindarlık Ve Dinler Hakkındaki Bilgilerinin Değerlendirilmesi* 19/09/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Doç. Dr.	Ahmet ARAS	
2	Dr. Öğr. Üyesi	Mustafa BAŞKONAK	
3	Dr. Öğr. Üyesi	Aytekin ŞENZEYBEK	

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Keziban DAĞ		
	Numarası	118102041001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Felsefe Ve Din Bilimleri/ Dinler Tarihi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	Dinler Tarihi
		Doktora		
Tezin Adı	Türkiye’de Üniversite Öğrencilerinin Din, Dindarlık Ve Dinler Hakkındaki Bilgilerinin Değerlendirilmesi			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı
Keziban DAĞ
İmzası

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Keziban DAĞ		
	Numarası	118102041001		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Felsefe Ve Din Bilimleri/ Dinler Tarihi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	Dinler Tarihi
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Ahmet Aras		
Tezin Adı	Türkiye’de Üniversite Öğrencilerinin Din, Dindarlık Ve Dinler Hakkındaki Bilgilerinin Değerlendirilmesi			

Türkiye’de Üniversite Öğrencilerinin Din, Dindarlık ve Dinler Hakkındaki Bilgilerinin Değerlendirilmesi başlıklı bu çalışmada farklı şehirlerden gelen, farklı liselerden mezun olmuş, değişik fakültelerde okuyan, her kesimden aileye mensup üniversite öğrencilerinin ailelerinin sosyal ve ekonomik seviyeleri, yetiştikleri ortam, din, din algısı, inanç ve ibadatlere yaklaşımları, dini yaşantısı, dinlerle ilgili bilgileri incelenmektedir. Daha önce yapılan çalışmalara göre üniversite öğrencilerinin Allah inancı noktasında iyiye doğru gidişin olduğu sonucuna varılmıştır. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun ibadethaneler, peygamberlerin özellikleri ve peygamberlere gönderilen kitaplar hakkında doğru bilgiye sahip oldukları ancak dünya üzerindeki dinlerle ilgili bilgilerinin olmadığı görülmüştür. Din duygusu, Allah inancı toplumları birleştirici özelliklerdir. Hayat boşluk kabul etmemektedir ve gençlerimize sağlam bir dini eğitim verilmeli bu alan art niyetli kişilerin eline bırakılmamalıdır.

Anahtar sözcükler: Üniversite, Gençlik, Din, Dinler Tarihi, Dindarlık, Hristiyanlık, Yahudilik, Çin Dinleri, Dünya Dinleri.

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Keziban DAĞ		
	Student Number	118102041001		
	Department	Philosophy and Religion Studies/ History of Religions		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	History of Religions
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Assoc. Prof. Ahmet ARAS		
Title of the Thesis/Dissertation	<i>In this The Evaluation of the Knowledge of the Students About Religion, Devoutness and the Other Religions</i>			

In this *The Evaluation of the Knowledge of the Students About Religion, Devoutness and the Other Religions* named study, student families' social and economic conditions, the place they grew up, their religion and perspective to religion, their attitudes towards worship, their religious life and knowledge about religions are researched. According to the previous studies, it is concluded that university students are getting in a better situation in the belief of God. A large majority of the students are seen to have the correct knowledge about sanctuaries, the features of Prophets and the Holy Books sent to Prophets however they are seen not to have information about the religions on earth. The feeling of having a religion and belief of God are the keys that unite societies. There should be no free time of not having action so we should give religious education to our teenagers and we shouldn't give opportunities to malevolent people.

Key Words: University, Youth, Religion, History of Religions, Devoutness, Christianity, Judaism, Religions in China, Religions in the World.

Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fak. A1-Blok 42090 Meram Yeni Yol /Meram /KONYA
Tel: 0 332 201 0060 Faks: 0 332 201 0065 Web: www.konya.edu.tr E-posta: sosbil@konya.edu.tr

İÇİNDEKİLER

TABLOLAR DİZİNİ	iii
ŞEKİLLER TABLOSU	iv
ÖNSÖZ	v
KISALTMALAR	vi
Giriş.....	1
A. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI.....	1
B. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	1
C. ARAŞTIRMANIN SINIRLARI.....	2
D.ARAŞTIRMANIN METODU	3
BİRİNCİ BÖLÜM	5
A. TÜRKİYE’DE DİN EĞİTİMİ	5
B. TÜRKİYEDE DİNLER TARİHİ EĞİTİMİ	8
C. ANKETE KATILAN ÖĞRENCİLERİN PROFİLİ	9
1. MEMLEKETLERİ.....	9
2. MEZUN OLUNAN LİSE	10
3. EKONOMİK DURUM	11
4. ÜNİVERSİTEDE OKUDUKLARI BÖLÜM.....	12
İKİNCİ BÖLÜM.....	16
A. DİNİ HAYAT	16
1. ANKETE KATILAN ÖĞRENCİLERİN DİNDARLIK DERECELERİ	16
2. ALLAH İNANCI	17
3. DİN NEDİR?.....	19
4. DİNİ İNANCI SAĞLAMLAŞTIRMAK	20
5. İBADETLER	21
B. DİNLERİN SINIFLANDIRILMASI	22
C. PEYGAMBERLERİN ÖZELLİKLERİ	24
D. PEYGAMBERLERE VERİLEN KİTAPLAR	25
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	26
A. İBADETHANELER	26
D. DÜNYA ÜZERİNDEKİ DİNLER	26

1.ÇİN VE JAPON DİNLERİ.....	29
2. KONFÜÇYANİZM'DE İBADET	32
3. ŞİNTOİZM.....	33
4. İRAN, IRAK COĞRAFYASI DİNLERİ.....	35
4.1 MANİHEİZM	36
4.2 MECUSİLİK.....	37
4.3 SABİİLİK.....	40
5.SENKRETİK DİNLER.....	44
5.1 YEHOVA ŞAHİTLERİ	44
5.2 MOONCULUK.....	45
5.3 SİH DİNİ.....	45
6.HİNT YARIMADASI DİNLERİ.....	46
6.1 HİNDUİZM	47
6.2 CAYİNİZM.....	47
6.3 BUDİZM.....	48
6.3.1. SANGHA	48
6.3.2 NİRVANA	49
7.HİNDUİZM	50
8.YAHUDİLİK	51
8.1 KUR'AN'DA İSRAİLOĞULLARI.....	51
8.2 YAHUDİLİKTE ON EMİR.....	60
8.3 YAHUDİ İNANCI.....	62
8.4 YAHUDİLİĞİN MEZHEPLERİ	63
9. HİRİSTİYANLIK	64
9.1 KUR'AN'DA HZ. İSA	64
9.2 HZ. İSA'NIN DİRİLİŞİ.....	69
9.3 HİRİSTİYANLIKTA İSA MESİH	69
9.4 HİRİSTİYANLIKTA ŞÜKÜR DUASI	70
9.5 HİRİSTİYANLARIN YILLIK İBADETLERİ	71
9.6 NOEL.....	72
9.7 HRİSTİYANLIĞIN MEZHEPLERİ	72
9.8 KATOLİK MEZHEBİ	73

SONUÇ	74
KAYNAKÇA	76
EK-1: ANKET SORULARI	78

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1 Ankete Katılan Deneklerin Üniversiteye Gelmeden Önceki Hayatlarının Geçirdikleri Yerlerin Dağılımı	9
Tablo 2 Ankete Katılan Deneklerin Geldikleri Liselerin Dağılımı	10
Tablo 3 Ankete Katılan Deneklerin Ekonomik Durum Dağılımı	11
Tablo 4 Ankete Katılan Deneklerin Okudukları Fakülte Dağılımı	12
Tablo 5 Ankete Katılan Deneklerin Okudukları Sınıf Dağılımı	15
Tablo 6 Ankete Katılan Deneklerin Kaldıkları Yerin Dağılımı	15
Tablo 7 Ankete Katılan Deneklerin Dindarlık Derecesi Dağılımı	16
Tablo 8 Ankete Katılan Deneklerin Allah İnancı Dağılımı	17
Tablo 9 Anket Katılan Deneklerin Din Hakkındaki Düşüncelerinin Dağılımı	19
Tablo 10 Anket Katılan Deneklerin Dini İnançları için Yaptıkları Faaliyet Dağılımı	20
Tablo 11 Ankete Katılan Deneklerin Dini İnanç, Değerler ve İbadetler Konusundaki Tutumlarının Dağılımı	22
Tablo 12 Ankete Katılan Deneklerin Dinleri Sınıflandırılma Özelliklerini Değerlendirme Dağılımı	23
Tablo 18 Ankete Katılan Deneklerin Taoizm’deki Tanrı Kavramı Değerlendirme Dağılımı	31
Tablo 19 Ankete Katılan Deneklerin Konfüçyanizm’de İbadet Değerlendirme Dağılımı	32
Tablo 24 Ankete Katılan Deneklerin Zerdüş’t’e Göre İlâhi Varlık Değerlendirmesi Dağılımı	39
Tablo 27 Ankete Katılan Deneklerin Senkerik Din Değerlendirmesi Dağılımı	44
Tablo 32 Ankete Katılan Deneklerin Kur’an’da İsrailoğulları Değerlendirme Dağılımı	51
Tablo 33 Ankete Katılan Deneklerin On Emir Değerlendirmesi Dağılımı	60
Tablo 34 Ankete Katılan Deneklerin Yahudi kabul edilmesi şartı Değerlendirmesi Dağılımı	62
Tablo 36 Ankete Katılan Deneklerin Yahudi Mezhepleri Değerlendirme Dağılımı	63
Tablo 37 Ankete Katılan Deneklerin Kur’an’da Hz. İsa Değerlendirme Dağılımı	64
Tablo 38 Ankete Katılan Deneklerin Hıristiyan İbadetleri Değerlendirme Dağılımı	69
Tablo 39 Ankete Katılan Deneklerin Haç Değerlendirme Dağılımı	70
Tablo 40 Ankete Katılan Deneklerin Şükran Ayini Değerlendirme Dağılımı	70
Tablo 41 Ankete Katılan Deneklerin Hıristiyanlıkta yıllık ibadetleri Değerlendirme Dağılımı	71
Tablo 42 Ankete Katılan Deneklerin Noel Değerlendirme Dağılımı	72
Tablo 43 Ankete Katılan Deneklerin Hıristiyanlığın Mezhepleri Değerlendirme Dağılımı	72

ŞEKİLLER TABLOSU

1Dinin alanı ahirettir.	20
2 Dini inanç için bir şey yapmaya gerek yok.....	21
3Dinlerin sınıflandırılması.	24
4 Dünya üzerindeki dinler.....	28
5Çin Dinlerinden Taoizm.....	29
6Taoizm'de Tanrı	32
7Şintoizm'de Tanrı	34
8Irak, İran coğrafyası dinleri.....	35
9Zerdüş'te göre Tanrı	40
10Sabiilikte Tanrı anlayışı	41
11Sabiilik'te Peygamber.....	43
12Hint Yarımadası Dinleri.....	46
13Hinduizm İnançları	50
14Kur'an'da İsrailoğulları.....	52
15Yahudilik'te On Emir	61
16Hıristiyanlık'ta Yıllık İbadetler	71

ÖNSÖZ

Yaşadığımız toplumun değişik kesimlerinde zaman zaman yapılacak anketler ve bunların sonuçlarının değerlendirilmesi toplumsal yaşantıyı ve dinamikleri daha iyi algılama ve yönlendirmeye sebep olmaktadır.

Din, din algısı, dini yaşantı ve özellikle dinler hakkındaki durumu bilmek ve bunlarla ilgili değerlendirmeleri yapmak için anket temelli bu çalışmada hazırlanan sorular farklı şehirlerde, farklı kültürel ortamlarda yetişmiş, farklı üniversitelerin farklı fakültelerinde okuyan öğrenciler tarafından cevaplandırılmıştır.

Bu farklılıkların anketin sonucunu daha müsbet bir noktaya getireceği muhakkaktır. Sonuçların istatistiksel dökümü sonrası araştırmamızla ilgili değerlendirmeler üniversite gençliğinin dolayısıyla toplumumuzun dine bakışı, dini yaşantısı, din konusundaki bilgilerini ve dinler hakkındaki görüşlerini ortaya çıkaracaktır.

Birinci bölümde öğrencilerin yetiştikleri çevre ve şu anda buldukları ortam ile ilgili bilgilere, ikinci bölümde dini yaşantıları üçüncü bölümde dünya dinleri ile ilgili bilgilerine ve değerlendirmelere yer verilmiştir.

Anket soruları tez çalışmamızın sonuna eklenmiştir.

Tezimizin ilgili birimler ve araştırmacılara faydalı olmasını ümit ederiz.

Çalışmamda anketleri cevaplayarak yardımlarını esirgemeyen kıymetli üniversite öğrencilerimize, bilgi ve tecrübeleriyle beni aydınlatan, vaktini bolca aldığım danışman hocam Doç. Dr. Ahmet ARAS'a şükranlarımı sunuyorum.

Keziban DAĞ

KISALTMALAR

c. Cilt

vb. Ve benzeri

Hz. Hazreti

M.Ö. Milâttan önce

M.S. Milâttan sonra

Erişim Erişim tarihi

Trc Tercüme

v.dğr Ve diğerleri

Üniv. Üniversite

İSAM İslam Araştırmaları Merkezi

TDV Türkiye Diyanet Vakfı

Yay. Yayınevi

Giriş

A. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI

Toplumumuzun değişen dünya şartlarıyla gelinen noktada dini yaşıyış ve dini algılarındaki değişim ve etkileşimlerini, Dinler Tarihi hakkındaki bilgi birikimlerini konu olarak aldık. Bunun için toplumumuzun elit tabakası olan; ailesinden uzakta kendi yaşam alanı içinde daha özgür olduğunu düşünen, farklı ailede, çevrede yetişip farklı şehirlerden gelen üniversite gençliğinin dini yaşıyış ve dini algılarındaki değişim ve etkileşimlerini, Dinler Tarihi hakkındaki bilgi birikimlerini bilirsek toplumumuzun Dinler Tarihi hakkındaki bilgilerini anlama ve ölçmeyi daha doğru yapabileceğimizi düşünüyoruz.

Konumuzun amacı farklı şehirlerden gelen, farklı liselerden mezun olmuş, değişik fakültelerde okuyan, her kesimden aileye mensup üniversite öğrencilerinin ailelerinin sosyal ve ekonomik seviyeleri ,yetiştikleri ortam, din, din algısı, inanç ve ibadetlere yaklaşımları, dini yaşantısı, dinlerle ilgili bilgilerini ölçmektir.

B. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

2018/2019 Eğitim Öğretim yılında üniversite öğrencileri arasında din, dini algı, dini yaşantı ve dünya üzerindeki dinler hakkındaki bilgi durumlarını ne seviyededir? Üniversite öğrencilerinin gündelik yaşamda dini inanç ve ibadetler bakımından durumu nedir? Öğrenciler dini bilgileri eğitimlerinin hangi aşamasında tamamlamışlardır? şeklindeki sorularımıza cevap bulmak ve bunları değerlendirmeyi hedeflediğimiz bu tez çalışması için öncelikle anket sorularını hazırladık.

C. ARAŞTIRMANIN SINIRLARI

Türkiye'deki tüm üniversitelerden, farklı bölümlerde, farklı sınıflarda okuyan ve farklı şehirlerden gelen öğrencilere 600 anket dağıtılmış ancak bunlardan 398'i değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmamızın sınırlarını üniversite öğrencileri çalışma evreni ile bu evrenden örnek grup oluşturup anket uyguladığımız 398 öğrenci belirlemektedir.

Anketin hazırlığı ve uygulama aşamalarında konunun uzmanı hocalarımızın görüşleri alınarak, araştırma problemlerimize uygun sorular oluşturulmaya çalışılmıştır. Dini yaşantılarının bilgiye, araştırmaya yönelik mi geleneksel yetişme ve yaşam tarzına mı yönelik olduğunu saptamaya çalışan sorular sorulmaya özen gösterilmiştir. Anket sorularını hazırlarken sorularda hassas davranılıp, öğrencilerin inancını, duygularını rencide edici sorular olmamasına dikkat edilmiştir. Sivri uçlu sorulardan ziyade genel olarak dine yaklaşımlarını, din algılarını ve günümüzde yaşayan dinler hakkında bilgilerini ölçmeyi hedefleyen tarzda sorular hazırlanmıştır.

Ankette; deneklerin kimlikleri ile ilgili bağımsız değişken anlamında 7 adet soru bulunmaktadır. Bunun dışında kalan 37 soru ise; konumuza dayalı değişen toplumsal algılar çerçevesinde, üniversite öğrencilerinin dini bilgi, dini yaşayışları ve dünya üzerindeki dinlerle ilgili soruları içermektedir. Ankette toplam 44 adet soru bulunmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin din, dindarlık ve dinler hakkındaki bilgilerinin değerlendirilmesi başlıklı çalışmamız bir saha araştırması niteliği taşımaktadır. Toplumsal yaşam ve onun içindeki dini yaşayış incelenirken seçilen yöntem son derece önemlidir.¹ Böyle bir çalışma yapılırken güçlüklerle karşılaşmak normaldir.² İncelenen konu dini hayat olunca bu güçlük bir kat daha artmaktadır.³

“Evren, araştırma sonuçlarının genellemek istenen elemanlar bütünüdür. Araştırma sonuçlarının genellenebilirliği arttıkça değer kazanır. Bilim

¹ Celil Abuzer, Üniversite Gençliğinin Değişen Din Anlayışı, (İstanbul: İpek Yayınevi, 2010), 27.

² Mehmet Bayyığıt, “Dinin Ferdi ve Sosyal Rolü Üzerine Genelleme”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3, (1994): 159.

³ Joachim Wach, Din Sosyolojisine Giriş, trc. Battal İnandı(Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1987), 2.

genellenebilirliği olan bilgiler bütünüdür. O halde bilim üretmenin yolu genellenebilirliği olan bilgiler elde etmek yani evreni geniş tutmaktan geçer.”⁴ Araştırmaya konu olan üniversite öğrencileri içinden seçilen örneklemimizde, dini ve sosyal yaşam bulgularımızla tasvir edilip, değişik yönleriyle ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu arada gözlem, anket tekniklerinden istifade edilmiştir.

D.ARAŞTIRMANIN METODU

Bunları yaparken bilimsel objektiflik ilkesinin göz önünde bulundurulması⁵ gereğine büyük ölçüde dikkat edilmeye çalışılmıştır. Örneklem, en genel anlamıyla belli bir evrenin, bir bütünün kendi içinden seçilmiş bir parçasıyla temsil edilmesidir. Ancak, örneklem oluşturulurken örneklemin temsil yeteneği taşımaya ve yeterli olmasına dikkat edilmelidir.⁶ Ayrıca örneklem üzerinde çalışmak, araştırmacıya büyük zaman, enerji ve para tasarrufu sağlar.⁷ Bu bilgilerden hareketle biz de çalışmamıza esas olan evrenden, daha sağlıklı sonuçlara ulaşabilmek için örneklem alma yoluna gittik. Bu çerçevede, araştırmamızın örneklem grubu kız ve erkek karışık olmak üzere yukarıda açıkladığımız gibi değişik sosyo ekonomik seviyede yetişmiş farklı üniversite ve bölümlerdeki 398 öğrenciden oluşmaktadır.

Araştırmamıza temel olacak bilgi ve belgelere ulaşmada gözlem ve anket tekniklerinden yararlandık. Anket Şubat- Mart 2019 tarihinde yapılmıştır. Teorik bölümü oluşturan konularda ise; temel Dinler Tarihi kaynakları taramıp bilgi ve belgeleri toplama yoluna gidilmiş, dökümantasyon tekniği kullanılmıştır.

Verilerin değerlendirilmesinde SPSS programı esas alınarak anket verileri SPSS programı ile bilgisayar ortamında işlenmiş ve istatistiksel analizler buna göre

⁴ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*,(Ankara: Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd. Yayınları, 1999), 109-110

⁵ Saim Kaptan, *Bilimsel Araştırma Teknikleri*, (Ankara: Tekışık Matbaası, 1977), 12.

⁶ Muzaffer Sencer, *GAP Bölgesinde Toplumsal Değişme Eğilimleri Araştırması*1, (Ankara: TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Yayınevi, 1993), 110.

⁷ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, 111.

yorumlanmıştır.⁸ . Kategorik verilerden oluşan anket sonuçlarının analizinde ‘‘Ki-Kare Testi’’ kullanılmıştır.

⁸ Celil Abuzer, *Üniversite Gençliğinin Değişen Din Anlayışı*, 30.

BİRİNCİ BÖLÜM

A. TÜRKİYE'DE DİN EĞİTİMİ

Türkiye’de Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) dersi ilköğretim dördüncü sınıftan ortaöğretimin son sınıfına kadar 1982 Anayasasının 24. maddesi ve Milli Eğitim Temel Kanunu gereği zorunlu olarak okutulmaya başlanmıştır. 1982 yılında hazırlanan ortaöğretim İDKAB öğretim programı ise 2005 yılında yeniden geliştirilerek, M.E.B. Talim ve Terbiye Kurulunun 31.03.2005 tarih ve 16 sayılı kararı ile yürürlüğe girerek 2005-2006 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Bu öğretim programı 2007 yılına kadar uygulanmış ve yine bu program tekrar geliştirilerek, Din Öğretimi Genel Müdürlüğünün hazırladığı “İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı” Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 28.12.2006 tarih ve 410 sayılı kararı ile 2007–2008 öğretim yılından itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Programa göre işlenen üniteler;

4. Sınıfta; Din ve Ahlak Hakkında Neler Biliyorum? Temiz Olalım, Hz. Muhammed’i Tanıyalım, Kur’an-ı Kerim’i Tanıyalım, Sevgi, Dostluk ve Kardeşlik.

5. sınıfta; Allah İnancı, İbadet Konusunda Bilgilenelim, Hz. Muhammed ve Aile hayatı, Kur’an-ı Kerim’in Temel Eğitici Nitelikleri.

6. sınıfta; Peygamberlere ve İlahî itaplara İnanç, Namaz İbadeti, Son Peygamber Hz. Muhammed, Kur’an-ı Kerim’in Ana Konuları, İslam’ın Sakınılmasını İstediği Bazı Davranışlar, İslamiyet ve Türkler.

7. sınıfta; Melek ve Ahiret İnancı, Oruç İbadeti, Bir İnsan ve Peygamber Olarak Hz. Muhammed, İslam Düşüncesinde Yorumlar, Din ve Güzel Ahlak, Kültürümüz ve Din.

8. sınıfta; Kaza ve Kader, Zekât, Hac ve Kurban İbadeti, Hz. Muhammed’in Hayatından Örnek Davranışlar, Kur’an’da Akıl ve Bilgi, İslam Dinine Göre Kötü Alışkanlıklar, Dinler ve Evrensel Öğütleridir.⁹

⁹ Süleyman Karataş, Necla Tabak, "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri", Kuramsal Eğitimbilim Dergisi 3 / 1 (Haziran 2010): 56-65.

Milli Eğitim Bakanlığınca çıkarılan tebliğler dergisi Cilt:80 Haziran 2017 sayı:2717 kararına göre Anadolu, fen liseleri başta olmak üzere ortaöğretim kurumlarında zorunlu dersler kapsamında yer alan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi bütün sınıf düzeylerinde haftada 1'den 2 saate çıkarılmıştır. İşlenen müfredatta ise;

9. sınıfta; Bilgi ve İnanç, Din ve İslam, İslam ve İbadet, Gençlik ve Değerler, Gönül Coğrafyamız

10.sınıfta; Allah İnsan İlişkisi, Hz. Muhammed ve Gençlik, Din ve Hayat, Ahlaki Tutum ve Davranışlar, İslam Düşüncesinde İtikadi, Siyasi ve Fıkhi

11. sınıfta Dünya ve Ahiret, Kur'an'a Göre Hz. Muhammed, Kur'an'da Bazı Kavramlar, İnançla İlgili Meseleler, Yahudilik ve Hıristiyanlık.

12.sınıfta; İslam ve Bilim, Anadolu'da İslam, İslam Düşüncesinde Tasavvufi Yorumlar, Güncel Dinî Meseleler, Hint ve Çin Dinleri¹⁰

Anadolu İHL, İHL ve Çok Programlı Lise içinde İHL şeklinde üç farklı program uygulanan İmam Hatip Liseleri'nde meslekî dersler, ders saatleri farklılığı olmasına rağmen hemen hemen aynıdır.

Hazırlık sınıflarında, Arapça, Kur'ân-ı Kerim, Temel Dinî Bilgiler, Yabancı Dil,

9. sınıflarda Kur'ân-ı Kerim, Arapça ve Siyer, Temel Dinî Bilgiler,

10. sınıflarda Kur'ân-ı Kerim, Arapça, Hadis, Fıkıh, İslâm Tarihi, Tefsir ve Psikoloji,

11. sınıflarda Kur'ân-ı Kerim, Arapça, Kelâm, Hitabet ve Meslekî Uygulama, Karşılaştırmalı Dinler Tarihi ve Sosyoloji dersleridir. İmam Hatip Liselerinde son sınıfta 2 saat Dinler Tarihi dersi alıyorlar.¹¹

¹⁰ Din dersi.com, "Lise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Yeni Müfredat-Eski Müfredat Karşılaştırma ve Açıklamalar", erişim: 21.07.2019, <https://www.dindersi.com/index.php?mod=destek&ad=lise-din-kulturu-ve-ahlak-bilgisi-yeni-mufredat-eski-mufredat-karsilastirma-ve-aciklamalar>

¹¹Köprü Dergisi,"Türkiye'de Din Eğitimi "erişim: 19.07.2019 <http://www.koprudergisi.com/index.asp?Bolum=EskiSayilar&Goster=Yazi&YaziNo=659>

Batı ülkelerindeki zorunlu temel eğitim uygulamaları ile din eğitimi hakkında kısa bilgiler verelim:

Amerika Birleşik Devletleri: ABD'de temel eğitim, eyaletten eyalete bazı farklılıklar göstermekle birlikte genellikle 4-6 yaş arası anaokulu dönemidir. Temel eğitim ise 6 yıldır.¹²

ABD'de yeryüzünde mevcut her ırktan, her dilden ve dinden insanın bir arada yaşamasından dolayı devlet okullarında din dersleri verilmemektedir. Ancak bu işi mezheplerin, dinî kuruluşların ve özellikle kilise teşkilatlarının üstlenerek yerine getirdiği görülmektedir.¹³

Almanya: Almanya'da 1819'dan beri temel eğitim, 6-16 yaşları arasında zorunludur.¹⁴ Öğrenciler, 8 yıl boyunca haftada 4 saat din dersi alırlar. Ayrıca haftada birer saat da dinî ayinleri vardır. Böylelikle haftalık süre 5 saate çıkar.¹⁵

Avusturya: Avusturya'da temel eğitim mecburi ve 6-16 yaşları arasındadır. Din dersi ise ilköğretim birinci sınıftan başlayarak, 16. yaşa kadar haftada 2 saat olarak okutulur.¹⁶

Belçika: Temel eğitime 7 yaşında başlanarak 18 yaşına kadar devam eder ve zorunludur. 18 yaşına kadar ilköğretim ve ortaöğretim boyunca din eğitimi zorunludur.¹⁷

Fransa: Fransa'da ilköğretim, ilk defa 1793 yılında zorunlu hale getirilmiş olmakla beraber, 1802'de bundan vazgeçilmiştir. Ancak 1881-1882 öğretim yılında itibaren ise ilköğretim yaygın bir şekilde zorunlu olarak uygulanmaya başlanmıştır.¹⁸

¹² Fatma Varış v.dğr., *Mukayeseli Eğitim*, (Ankara : AÜEBF Yay., 1979), 151.

¹³ "MEB Din Öğretimi Çalışma Grubu Raporu"(Ankara, 6 Şubat 1981), 40

¹⁴ Hayrullah Duman, *Alman Okul Sistemi Hakkında Özet Bilgiler*, (T.C. Berlin Başkonsolosluğu Eğitim Ateşeliği, 1988), 9.

¹⁵ Hakkı Maviş, *Almanya, Avusturya ve Türkiye'de Din Eğitimi*, (İstanbul: 1970), 30-32- 52

¹⁶ Maviş, *Almanya, Avusturya ve Türkiye'de Din Eğitimi*, 53.

¹⁷ Abdullah Sevinç, *Çocukta Din Eğitiminin Başlama Yaşı*, MEB Din Öğretimi Dergisi, (Ankara: 1993), 38- 64.

¹⁸ Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yay., 1989), 173.

Fransa lâikliği benimsemiş olmasına rağmen, klâsik okulların yanında kilise okullarının açılmasına da izin vermiştir. İlkokul müfredatında bulunan ahlak dersi tamamen dinî temele dayanır. Özel okulların hepsi dinî kuruluşlara bağlıdır.¹⁹

Hollanda'da din eğitimi anaokullarından başlar ve temel eğitim boyunca devam eder.²⁰

B. TÜRKİYEDE DİNLER TARİHİ EĞİTİMİ

Bir bilim dalı olarak Dinler Tarihi'nin dünyada olduğu gibi Türkiye'de de geçmişi fazla geriye gitmez. Türkiye'de Dinler Tarihi 1949 yılında Ankara Üniversitesi'ne bağlı olarak açılan İlahiyat Fakültesi ile ilmi bir disiplin haline gelmiştir. Bugün Türkiye'de 25 İlahiyat Fakültesi bulunmaktadır. Bu fakültelerin çoğuna Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi kaynaklık etmiş ve Dinler Tarihinin ilmi zemine oturmasına katkıda bulunmuştur.

Ankara'da İlahiyat Fakültesi'nin açılışına kadar Dinler Tarihi dersi, Darülfünun Edebiyat Fakültesinin 1874 yılı ders programında, Tarih-i Umumi ve Din-i Esatir'il-Evvelin adıyla yer almıştır. II. Meşrutiyetten sonra 1911'de "Ulum-u Şeriyeye" dersleri arasında 6 saat "Tarih-i Din-i İslam" ve "Tarih-i Edyan" dersleri birlikte programda yer almıştır. 1914'te "Ulum-u Şeriyeye Şubesi"nin "Medresetül Mütahassisin"e dönüştürülmesinden sonra "Kelam, Tasavvuf ve Felsefe Şubesi"nin ders programında da "Tarih-i Edyan" bulunmuştur. 1918'de Medresetü'l-Mütahassisin Medrese-i Süleymaniye'ye çevrildiğinde "Hikmet ve Kelam Şubesi"nde yine bu ad altında Dinler Tarihi okutulmuştur. Tevhid-i Tedrisat kanunu çıkınca Medrese-i Süleymaniye İlahiyat Fakültesi adını almıştır. Bu ilk İlahiyat Fakültesinin ders programında "Türk Tarih-i Dinisi" ve "Tarih-i Edyan" bulunmaktadır. 1933'te İlahiyat Fakültesinin kapatılmasından sonra kurulan İslam Tetkikleri Enstitüsünde "Türk Dinleri ve Mezhepleri Tarihi", "Umumi Dinler Tarihi" dersleri vardır. 1949 yılında Ankara Üniversitesi bünyesinde açılan İlahiyat Fakültesinin ders programında Dinler Tarihi "Tamamlayıcı İlimler Grubu" içinde yer

¹⁹ "MEB Din Öğretimi Çalışma Grubu Raporu"(Ankara, 6 Şubat 1981), 40

²⁰ Frans Weber, *Hollanda Eğitim Sistemi, Eğitim ve Bilim Bakanlığı*, (Amsterdam, 1990), 8.

almıştır. Günümüzde İlahiyat Fakültelerinde 1982 yılında yapılan yeni düzenlemelerle Dinler Tarihi dersi, İslam Medeniyeti ve Sosyal Bilimler Bölümü içerisinde, Ankara Üniversitesi bünyesinde 1992 yılında alınan kararlar doğrultusunda yapılan değişiklikten sonra da Felsefe ve Din Bilimleri bölümü içerisinde yer almıştır.²¹

C. ANKETE KATILAN ÖĞRENCİLERİN PROFİLİ

Ankete katılan öğrencilerin profilini öğrenmek için “Nerelisiniz?”, “Hangi lisede okudunuz?”, “Hangi fakültede okuyorsunuz?”, “Kaçınıcı sınıftasınız?”, “Üniversiteye gelmeden önce hayatınız nasıl bir yerde geçti?”, “Toplumumuzun ekonomik durumu göz önüne alındığında size göre ailenizin ekonomik durumu aşağıdakilerden hangisidir?” soruları sorulmuştur ve öğrencilerin verdikleri cevaplar tabloya işlenerek değerlendirilmiştir.

1. MEMLEKETLERİ

“Üniversiteye gelmeden önce hayatınız nasıl bir yerde geçti?” şeklindeki sorumuza Tablo 1’de görüldüğü gibi;

Tablo 1 Ankete Katılan Deneklerin Üniversiteye Gelmeden Önceki Hayatlarının Geçirdikleri Yerlerin Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Köy kasaba gibi bir yerde	67	16,8
Nüfusu 150 binden daha az olan bir şehirde	65	16,3
Nüfusu 150 binden fazla olan bir şehirde	83	20,9
Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa gibi büyük bir şehirde	183	46,0
Total	398	100,0

²¹ Ankara Üniversitesi, “Dinler Tarihi”, erişim: 1 Temmuz 2019, http://www.divinity.ankara.edu.tr/?page_id=238.

Ankete katılanların yaklaşık yarısı büyük şehirlerden gelmiş %20'si ise her türlü sosyal imkânâ ulaşabilecek 150 bin üzeri nüfusa sahip illerde yetişmiştir. Bu oranlar toplanınca ankete katılanların 2/3'ünü oluşturuyor. Nüfusu 150 binden az olan küçük şehirde yaşayanlar ve köy kasaba gibi yerde büyüyen öğrencilerin toplamı ise yüzde 33'ü buluyor. Bu bağlamda üniversiteye kadar okumuş bu öğrenciler yaşadıkları şehir olarak istediklerinde bilgi kaynaklarına ulaşabilecekleri imkânâlara sahiptirler.

2. MEZUN OLUNAN LİSE

“Hangi lisede okudunuz?” şeklindeki sorumuza Tablo 2’de görüldüğü gibi;

Tablo 2 Ankete Katılan Deneklerin Geldikleri Liselerin Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
İHL	114	28,6
Düz Lise	66	16,6
Sağlık Meslek Lisesi	13	3,3
Anadolu Lisesi	177	44,5
Fen Lisesi	27	6,8
Meslek Lisesi	1	0,3
Total	398	100,0

Anadolu Lisesinden mezun olanlar ankete katılanların neredeyse yarısı şeklindedir bunun nedeni 28 Ağustos 2010 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı'nın bütün genel liseleri Anadolu Liselerine dönüştürmesi kararı kapsamında düz liselerin azaltılması ve Anadolu Liselerinin sayısının artırılmasına paraleldir. İmam Hatip Lisesi oranı 1/3 tür. Diğer liselerin dağılımı liseler arasındaki sayılarıyla uyumludur.

Bu durumla ilgili MEB verileri değerlendirildiğinde öğrencilerin branş öğretmenlerinden dini bilgileri almışlardır.

3. EKONOMİK DURUM

Toplumumuzun ekonomik durumu göz önüne alındığında size göre ailenizin ekonomik durumu aşağıdakilerden hangisidir? şeklindeki sorumuza Tablo 3’te görüldüğü gibi;

Tablo 3 Ankete Katılan Deneklerin Ekonomik Durum Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Zayıf	33	8,3
Orta	254	63,8
İyi	103	25,9
Çok iyi	8	2,0
Total	398	100,0

Anket uygulamasında öğrencilere toplumumuzun ekonomik durumu göz önüne alınarak ailelerinin ekonomik durumunu sorduğumuzda çoğunluğu kendini orta grupta görüyor, çok iyi ya da kötü diyenlerin sayısı oldukça azdır. Toplumumuzdaki ekonomik durumla çalışmamızda çıkan sonuç örtüşmektedir.

4. ÜNİVERSİTEDE OKUDUKLARI BÖLÜM

“Hangi fakültede okuyorsunuz?” şeklindeki sorumuza Tablo 4’de görüldüğü gibi;

Tablo 4 Ankete Katılan Deneklerin Okudukları Fakülte Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Mühendislik ve Mimarlık	73	18,3
Eğitim Fakültesi	97	24,4
Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi	115	28,9
Sağlık Bilimleri Fakültesi	74	18,6
Hukuk Fakültesi	3	0,8
Turizm Fakültesi	7	1,8
İlahiyat Fakültesi	14	3,5
Eczacılık Fakültesi	2	0,5
Tıp Fakültesi	13	3,3
Total	398	100,0

Mühendislik ve Mimarlık, Eğitim Fakültesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi’nde okuyanların oranının neredeyse eşit sayıda farklılığı anketin sonuçlarının daha sağlıklı olmasını sağlayacaktır. Hukuk Fakültesi, Turizm Fakültesi, İlahiyat Fakültesi, Eczacılık Fakültesi, Tıp Fakültesi’nde okuyanların oranı ise oranları ise çok düşük rakamlardadır. Ayrıca önceki sorularda İmam Hatip Lisesinden mezun olanların oranı 1/3 iken bunların farklı fakülteye gidişinin dini bilgileri lise seviyesindeyken alındığını göstermektedir.

H0: Mezun olunan lisenin üniversite fakülte tercihinin etkisi yoktur.
(Değişkenler arasında anlamlı bir ilişki yoktur.)

H1: Mezun olunan lisenin üniversite fakülte tercihinin etkisi vardır.
(Değişkenler birbirleriyle ilişkilidir.)

Case Processing Summary

	Cases					
	Valid		Missing		Total	
	N	Percent	N	Percent	N	Percent
Hangi lisede okudunuz? * Hangi fakültede okuyorsunuz?	398	100,0%	0	0,0%	398	100,0%

Anketi yanıtlayan 398 katılımcının tamamının bu sorulara yanıt verdiği ve kayıp verinin bulunmadığı yukarıdaki “Case Processing Summary” tablosunda gösterilmiştir.

Hangi lisede okudunuz? * Hangi fakültede okuyorsunuz? Crosstabulation

		Hangi fakültede okuyorsunuz?										Total
		Mühendislik ve Mimarlık	Eğitim Fakültesi	Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi	Sağlık Bilimleri Fakültesi	Hukuk Fakültesi	Turizm Fakültesi	İlahiyat Fakültesi	Eczacılık Fakültesi	Tıp Fakültesi		
Hangi lisede okudunuz?	İhl	Count 6	32	48	16	0	1	7	0	4	114	
	% within Hangi lisede okudunuz?	5,3%	28,1%	42,1%	14,0%	0,0%	0,9%	6,1%	0,0%	3,5%	100,0%	
	Düz Lise	Count 16	17	22	7	0	1	2	1	0	66	
	% within Hangi lisede okudunuz?	24,2%	25,8%	33,3%	10,6%	0,0%	1,5%	3,0%	1,5%	0,0%	100,0%	
	Sağlık Meslek Lisesi	Count 4	1	2	6	0	0	0	0	0	13	
	% within Hangi lisede okudunuz?	30,8%	7,7%	15,4%	46,2%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	
	Anadolu Lisesi	Count 41	45	40	35	2	4	5	0	5	177	
% within Hangi lisede okudunuz?	23,2%	25,4%	22,6%	19,8%	1,1%	2,3%	2,8%	0,0%	2,8%	100,0%		
Fen Lisesi	Count 6	2	3	10	1	0	0	1	4	27		
% within Hangi lisede okudunuz?	22,2%	7,4%	11,1%	37,0%	3,7%	0,0%	0,0%	3,7%	14,8%	100,0%		
Meslek Lisesi	Count 0	0	0	0	0	1	0	0	0	1		
% within Hangi lisede okudunuz?	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%		
Total	Count 73	97	115	74	3	7	14	2	13	398		
% within Hangi lisede okudunuz?	18,3%	24,4%	28,9%	18,6%	0,8%	1,8%	3,5%	0,5%	3,3%	100,0%		

Yukarıdaki çapraz tablo analizinde gözlemlenen (Observed) değerler çapraz tablo altında incelenmiş olup kategorik seçeneklerin çok olmasından dolayı detaylı bir veri biriktirilmiştir.

Tabloda da görülebileceği üzere İmam Hatip Lisesi mezunu olanların yaklaşık %42’si Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesinde, %28.1’ ise Eğitim Fakültesinde üniversite öğrenimlerine devam etmektedir. Aynı şekilde İlahiyat Fakültesinde eğitim görenlerin %50’si İmam Hatip Lisesi mezunudur. Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi ile Eğitim Fakültesinde okuyanların yarısından fazlası Anadolu Lisesi

mezunu olup, Fen Lisesi mezunu olanların %37'sinin tercihinin Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi olduğu gözlemlenmiştir. Bir diğer ilginç verinin ise Sağlık Meslek Lisesi mezunlarının yaklaşık %30'unun Mühendislik ve Mimarlık Fakültesinde öğrenimlerine devam ettikleridir. Ankete katılım sağlayan 1 Meslek Lisesi mezunu üniversite öğrencisinin ise Turizm Fakültesinde öğrenim hayatına devam ettiği görülmektedir.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	136,628 ^a	40	,000
Likelihood Ratio	89,474	40	,000
Linear-by-Linear Association	,033	1	,855
N of Valid Cases	398		

a. 37 cells (68,5%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,01.

Yukarıdaki tablo ise hipotezin sonucu gösteren Ki-Kare Testinin sonuçlarını göstermektedir. Ancak bunu tespit edebilmek için Pearson Chi-Square, Likelihood Ratio, Linear-by-Linear Association gibi bir çok yöntem yer almaktadır. Burada hangi yöntemi belirleyeceğimizi seçebilmek için öncelikle hücrelerin %20'den fazlasında 5'ten küçük frekans olup olmadığı incelenmelidir. Tablo output'unda da görülebileceği üzere 37 verinin (%68.5) 5'in altında gözlemlenmesi olduğu görülmektedir. Bu durumda minimum beklenen değer incelenir ve bu değer de 5'in altında olduğu görüldüğünden Likelihood Ratio yöntemi kullanılmalıdır. Buradaki signum değerinin 0.05'den küçük olduğu görülmüştür. Böylelikle H_0 hipotezinin red edildiği söylenebilir.

Sonuç olarak H_0 hipotezi red edildiğinden, "Mezun olunan lisenin üniversite fakülte tercihi ile ilişkisi vardır" denilebilir.

Tablo 5 Ankete Katılan Deneklerin Okudukları Sınıf Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
1.Sınıf	143	35,9
2.Sınıf	92	23,1
3.Sınıf	77	19,3
4.Sınıf	64	16,1
Hazırlık	22	5,5
Total	398	100,0

Ankete katılanlar olabildiğince her sınıftan hemen hemen aynı oranlardadır. Biz bunun da anket sonuçlarının doğruluğunu artıracaktır.

Öğrencilerin sosyal ve ekonomik durumlarını tespit amaçlı sorduğumuz üniversite okurken nerede veya kimin yanında kaldıkları şeklindeki sorumuzu Tablo 6'da görüldüğü gibi cevaplamışlardır.

Tablo 6 Ankete Katılan Deneklerin Kaldıkları Yerin Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Ailemle kalıyorum.	36	9,0
Kredi-Yurtlar Kurumu öğrenci yurdunda kalıyorum.	70	17,6
Vakıf ve cemaat yurtlarında kalıyorum.	265	66,6
Arkadaşlarla birlikte kiralık bir evde kalıyorum.	24	6,0
Yurt	3	0,8
Total	398	100,0

Ankete katılan deneklerin % 90 gibi büyük bir kısmı ailelerinden uzaktadır ve devlet yurtlarının azlığı nedeniyle yarıdan fazlasının vakıf ve cemaat yurtlarında kaldığı görülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

A. DİNİ HAYAT

1. ANKETE KATILAN ÖĞRENCİLERİN DINDARLIK DERECELERİ

“Size göre dindarlık dereceniz nedir?” şeklindeki sorumuzu çalışmamıza katılan öğrenciler dindarlık durumlarını Tablo 7’de görüldüğü gibi cevaplamıştır.

Tablo 7 Ankete Katılan Deneklerin Dindarlık Derecesi Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Çok dindar	18	4,5
Dindar	290	72,9
Din ile ilgim az	79	19,8
Din ile hiç ilgim yok	11	2,8
Total	398	100,0

Bireylerin dindarlık derecesini tanımlayabilmesi kendini ifade etme anlamında önemlidir. Ankete katılan öğrencilerin yarıdan fazlasının kendilerini dindar görmesi anlamlıdır. Modernitenin dini toplumsal yaşamdan dışlayıcı tutumuna rağmen gençlerimizin büyük oranda kendisini bir şekilde dini ile bağlantılı gördüğü anlaşılmaktadır. Din ile hiç ilgim yok şikkını işaretleyen %2.8 oranında öğrencinin de dine karşı bir antipatilerinin oluşmuş olabileceğini düşündürmektedir.

Yaşanan bütün toplumsal değişmelere rağmen hala üniversite gençliğini kendisini dindar olarak görmektedir.

H0: Değişkenler arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Değişkenler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	17,886 ^a	15	,269
Likelihood Ratio	18,678	15	,229
Linear-by-Linear Association	7,881	1	,005
N of Valid Cases	398		

a. 13 cells (54,2%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,03.

Tablo hücrelerinin yarısından fazlası 5'in altında gözlemlendiğinden ve minimum beklenen değerin de 5'in altında olduğu görüldüğünden Likelihood Ratio yöntemi kullanılmalıdır. Ancak signum değeri 0.05'den büyük olduğundan (0.229) H0 hipotezi Kabul edilir.

2. ALLAH İNANCI

“Allah inancı bakımından kendinizi nasıl ifade edersiniz?” şeklinde sorumuza Tablo 8'de görüldüğü gibi;

Tablo 8 Ankete Katılan Deneklerin Allah İnancı Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Allah'ın varlığına kesin olarak inanıyorum ve bu konuda akli ve mantıki deliller buluyorum.	348	87,4
Allah'ın varlığına inanıyorum fakat bu konuda çözemediğim durumlar da var.	43	10,8
Ailem ve çevremdeki insanlar Allah'a inandığı için ben de inanıyorum.	1	0,3
Allah'ın varlığına inanmıyorum.	6	1,5
Total	398	100,0

Bireyin hayatındaki algıları etkileyen Allah inancı dini inancın temelidir. Ankete katılan öğrencilerin tamamına yakınının Allah inancı olduğunu görülmektedir ve Türkiye geneli inanç oranlarına bakınca %98'i Müslüman olan bir ülkede bu oran normaldir. Kendi içinde inancı kabul eden ve sorgulayanlar ufak farklılıklar göstermektedir. %10,8 oranında “Allaha inanmakla birlikte çözemedikleri hususların olduğunu” belirten öğrencilerin olması da bu konuda bir bilgi eksikliğinin olduğunu göstermektedir. Ailem ve çevremdeki insanlar Allah'a inandığı için ben de inanıyorum şikkını sadece 1 kişinin işaretlemiş olması İlköğretim 5. Sınıfta Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde verilen Allah İnancı konusunun iyi anlaşıldığını göstermektedir.

Daha önce yapılmış bir başka araştırmaya göre Allah'ın varlığına inanıyorum fakat bu konuda çözemediğim durumlar da var şikkını işaretleyenlerin oranı %13,9 ve Allah'ın varlığına inanmıyorum şikkını işaretleyenlerin oranı da %3,5 olarak bulunmuştur.²²

Bu bağlamda, bu değerleri bizim araştırmamızdaki bulgularla karşılaştırsak gelinen noktada üniversite öğrencilerinin Allah inancı noktasında iyiye doğru gidişin olduğu sonucuna varabiliriz.

²² Celil Abuzer, *Üniversite Gençliğinin Değişen Din Anlayışı*, 79.

3. DİN NEDİR?

“Din ile ilgili düşünceniz aşağıdaki sıklardan hangisine uymaktadır?”
Şeklindeki sorumuza Tablo 9’da

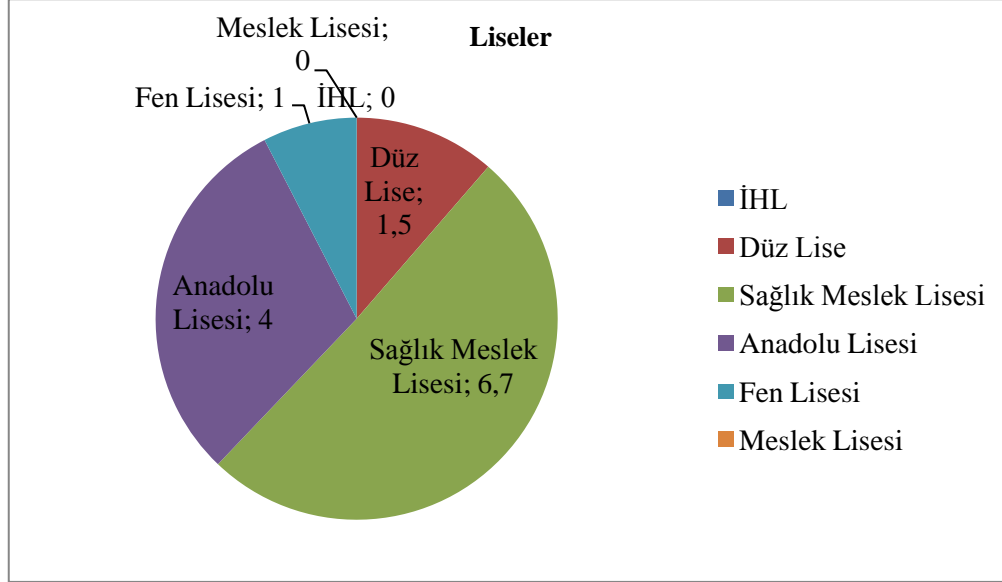
Tablo 9 Anket Katılan Deneklerin Din Hakkındaki Düşüncelerinin Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Din Allah tarafından gönderilmiş bir dünya ve ahiret nizamıdır.	377	94,7
Din gereklidir, ancak alanı ahirettir.	9	2,3
Din insan düşüncesinin bir ürünüdür, bilimin gelişmesiyle dine olan ihtiyaç ortadan kalkacaktır.	9	2,3
Din toplum için afyondur bu nedenle gelişmeye ve ilerlemeye engeldir.	3	0,8
Total	398	100,0

Dinin Allah tarafından gönderilmiş dünya ve ahiret nizamı olduğu %94,7 gibi büyük bir oranda kabul edildiği anlaşılmaktadır. Başka bir çalışmada bu oran %77 olarak bulunmuştur.²³ Bir önceki soruda da Allah’ın varlığına kesin olarak inanıyorum da yüksek orandaydı.

²³ Celil Abuzer, *Üniversite Gençliğinin Değişen Din Anlayışı*, 79.

“Din gereklidir ancak alanı dünya değil ahirettir” şikkını işaretleyen öğrencilerin mezun oldukları liseleri karşılaştırsak;

İDinin alanı ahirettir.

İHL ve Meslek Lisesi %0, Düz Lise %1,5, Sağlık Meslek Lisesi %6,7, Anadolu Lisesi %4, Fen Lisesi %1 oranında kişinin oluşturduğu %2,3 gibi bir azınlığın da dini sadece bireysel olarak kalbi boyuta indirgeyen, toplum yaşamındaki varlığına, etkinliğine olumlu bakmayan bir anlayışın sonucu olduğu söylenebilir.

4. DİNİ İNANCI SAĞLAMLAŞTIRMAK

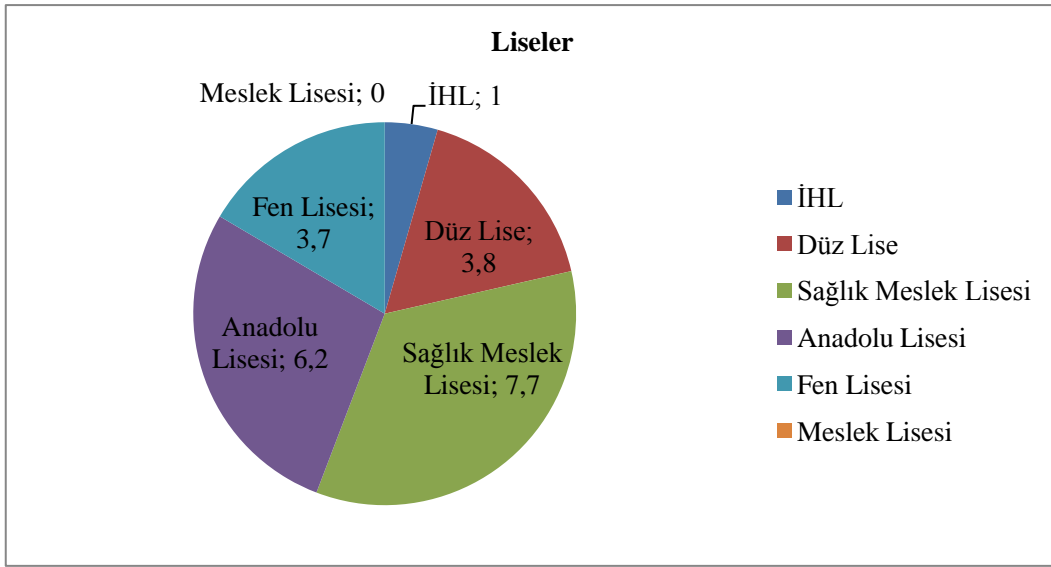
“Dini inancınız için aşağıdakilerden hangisini yapıyorsunuz?” şeklindeki sorumuza verilen cevaplar Tablo 10’ da görülmektedir;

Tablo 10 Anket Katılan Deneklerin Dini İnançları için Yaptıkları Faaliyet Dağılımı

Sıklık		Yüzde
İnancımı sağlamlaştırmak için gayret ediyorum.	269	67,6
Başkalarının da inanmaları için tebliğ yapıyorum.	25	6,3
Bir şey yapamıyorum bu durumdan da rahatsızım	87	21,9
Bir şey yapmaya gerek yok diye düşünüyorum	17	4,3
Total	398	100,0

“İnancımı sağlamlaştırmak için gayret ediyorum” şikkını işaretleyen öğrencilerin oranının yüksek olması kendini geliştirmeye çalıştıklarını göstermektedir. “Bir şey yapamıyorum bu durumdan da rahatsızım” şikkını işaretleyenlerin de %21,9 gibi bir oranda çıkması da bu konuda hassas olup üzüldüklerini göstermektedir.

Dini inancım için “bir şey yapmaya gerek yok diye düşünüyorum” şikkını işaretleyen öğrencilerin hani liseden mezun olduklarını incelersek;

2 Dini inanç için bir şey yapmaya gerek yok

İHL'den %1, Düz Lise'den %3,8 Sağlık Meslek Lisesi'nden %7,7, Anadolu Lisesi'nden 6,2, Fen Lise'sinden %3,7 oranlarının oluşturduğu %4,3 gibi bir oran için de tebliğ ya da bir şeyleri başkalarına aktarmak isteyen sayısının az olması bizde bu tip davranışların XX. Yüzyıl' da kaldığı, bu dönemde böylesi adım atılmadığı kanaatini oluşturmaktadır.

5. İBADETLER

“Dini inanç, değerler ve ibadetler konusunda hangi tutum içerisindeyiz?” şeklindeki sorumuza Tablo 11'de

Tablo 11 Ankete Katılan Deneklerin Dini İnanç, Değerler ve İbadetler Konusundaki Tutumlarının Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Dini inanç, değerlere bağlıyım, ibadetlerimi kaçırmıyorum.	123	30,9
Dini inanç, değerlere bağlıyım ama ibadetlerimi yeterince yapamıyorum.	254	63,8
Dini inanç, değerlerin değişkenliğine inanıyorum.	18	4,5
Dini inanç, değerlere bağlı değilim, çağdışı buluyorum.	3	0,8
Total	398	100,0

Bu dağılım göz önüne alındığında öğrencilerin büyük çoğunluğunun dini inanç, değerler ve ibadetlere karşı olumlu oldukları hatta “dini inanç, değerlere bağlıyım ama ibadetlerimi yeterince yapamıyorum” diyenlerin %63,8 gibi bir oranda çıkması da bu duruma üzüldükleri kanaatini oluşturmuştur. “Dini inanç, değerlerin değişkenliğine inanıyorum” ve “Dini inanç ve değerlere bağlı değilim, çağdışı buluyorum” şikkını işaretleyenlerin olması da bize üniversite ortamında gençlerin kendini rahatça ifade edebildiklerini düşündürmektedir.

B. DİNLERİN SINIFLANDIRILMASI

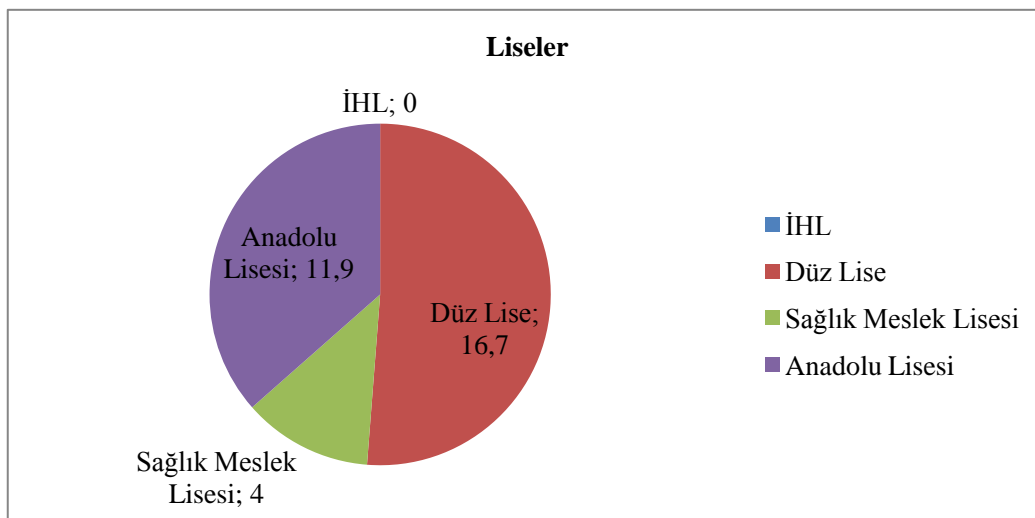
“Aşağıdakilerden hangisi dinlerin sınıflandırılmasında dikkate alınan özelliklerden biri değildir?” şeklindeki sorumuza Tablo 12’deki gibi;

Tablo 12 Ankete Katılan Deneklerin Dinleri Sınıflandırılma Özelliklerini Değerlendirme Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Tanrı düşüncesi	45	11,3
Melek düşüncesi	107	26,9
Yaşadığı coğrafi alanlar	174	43,7
Vahiy geleneğine yer verip vermemesi	30	7,5
Bilmiyorum	42	10,6
Total	398	100,0

Ankete katılan öğrencilerin yarıya yakınının dinlerin sınıflandırılmasında coğrafi bölgenin etkin olduğunu biliyor olduğu görülmüştür. 1962 yılına kadar dinlerin menşei ile ilgili görüşlerin geçerliliğinin bilimsel olarak çöküşü, Dinler Tarihi için yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Böylece her din müstakil bir kültür olarak kabul edilerek incelemeye alınmıştır. Bu anlayışla dinler milletlerin ismiyle veya bölgesel olarak anılmıştır. Bu durumda dinlerin sınıflandırılması coğrafya, etnik köken, bölgesel olarak yapılmıştır.²⁴

Ankete katılan öğrencilerin mezun oldukları liselere göre “Bilmiyorum” şikkını işaretleyenlerin grafiği ise;

²⁴ Mehmet Aydın, *Dinler Tarihine Giriş*, (Konya: Literatürk, 2010), 53.

3Dinlerin sınıflandırılması.

İHL'den %0, Düz Lise'den %16,7, Sağlık Meslek Lisesi %4, Anadolu Lisesin'den %11,9, oranının toplamının oluşturduğu %10,6 gibi bir rakamda bu konuda bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir.

C. PEYGAMBERLERİN ÖZELLİKLERİ

“Aşağıdakilerden hangisi İslam'a göre, peygamberlerin ortak özelliklerinden biri değildir?” şeklindeki sorumuza Tablo 13'deki gibi;

Tablo 13 Anketeye Katılan Deneklerin Peygamber Özelliklerini Değerlendirme Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Sıdk (doğruluk)	10	2,5
Hikmet (bilgelik)	214	53,8
Tebliğ (Allahtan aldığı emir ve yasakları insanlara bildirmek)	49	12,3
Emanet (güvenilirlik)	20	5,0
İsmet (günahsızlık)	76	19,1
Bilmiyorum	29	7,3
Total	398	100,0

%53 oranında öğrencinin peygamberlerin ortak özelliklerini doğru bildikleri bilgelik gibi bir şartın olmadığını bildikleri anlaşılıyor.

İlköğretim 6. Sınıf Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde verilen konulardan biri olmasına rağmen %7,3 oranla 29 öğrencinin bu konuyu bilmediği veya unuttuğu görülmektedir.

H0: Değişkenler arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Değişkenler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	42,691 ^a	25	,015
Likelihood Ratio	30,637	25	,201
Linear-by-Linear Association	1,125	1	,289
N of Valid Cases	398		

a. 20 cells (55,6%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,03.

Tablo hücrelerinin yarısından fazlası 5'in altında gözlemlendiğinden ve minimum beklenen değerin de 5'in altında olduğu görüldüğünden Likelihood Ratio yöntemi kullanılmalıdır. Ancak signum değeri 0.05'den büyük olduğundan (0.201) H0 hipotezi Kabul edilir.

Sonuç olarak "Mezun olunan lise ile İslam'a göre peygamberlerin ortak özelliklerinin yer aldığı seçeneklerin arasında anlamlı bir ilişkisi yoktur" denilebilir.

D. PEYGAMBERLERE VERİLEN KİTAPLAR

"Peygamberlere verilen kitaplar hangi şıklarda yanlış verilmiştir?" sorumuzu Tablo 14'deki gibi;

Tablo 14 Ankete Katılan Deneklerin Peygamberlere Verilen Kitapları Değerlendirme Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
İncil -İsa	4	1,0
Tevrat-Süleyman	372	93,5
Zebur-Davut	7	1,8
Kur'an-Muhammet	5	1,3
Bilmiyorum	10	2,5
Total	398	100,0

Ankete katılan deneklerin büyük bir çoğunluğunun peygamberlere gelen kitapları doğru yazdığı görülmektedir. Peygamberler ve kutsal kitaplar hakkındaki bilginin Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Derslerinde yeterince alındığı anlaşılmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

A. İBADETHANELER

“Dinlere göre ibadethaneler konusunda aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi doğrudur?” sorumuza öğrenciler Tablo 16’de;

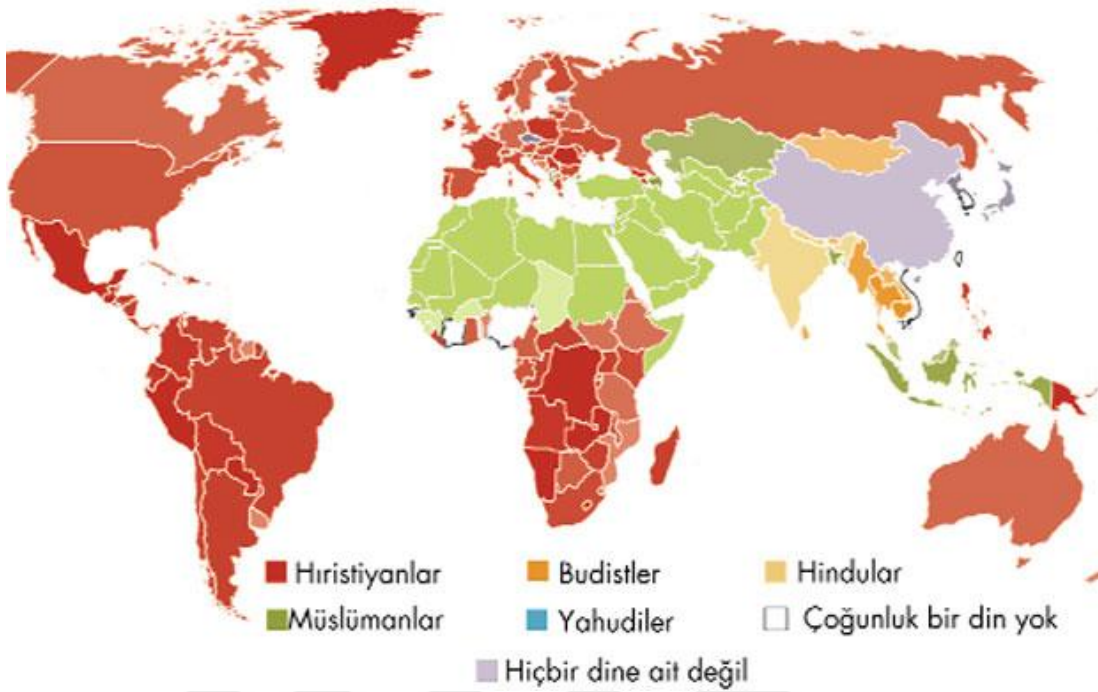
Tablo 16 Ankete Katılan Deneklerin İbadethane Eşleştirme Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Hıristiyan-havra	35	8,8
Hıristiyan-kilise	312	78,4
Yahudi-tapınak	8	2,0
Hindu-kilise	22	5,5
Bilmiyorum	21	5,3
Total	398	100,0

Ankete katılan öğrencilerin mabetler ve dinler arasındaki ilişkiyi büyük oranda bildikleri görülmektedir.

D. DÜNYA ÜZERİNDEKİ DİNLER

ABD’deki Pew Araştırma Merkezinin 230 ülkede yaptığı “ 2010 Dünyanın En Önemli Dini Gruplarının Büyüklüğü ve Coğrafi Dağılımı” araştırma raporuna göre; her 10 kişiden 8’i bir dini grup içinde ve bu da 2010 da 6,9 milyar dünya nüfusunun %84 ü ediyor, Dünyada 2,2 milyar Hıristiyan, 1,6 milyar Müslüman, 1milyar Hindu, 500 milyon Budist, 14 Milyon Yahudi yaşıyor. Afrika, Amerika, Asya ve Avustralya’da 400 milyon geleneksel dinlere inanan var. Dinsizler de Hıristiyan ve Müslümanlardan sonraki üçüncü büyük grubu oluşturuyor.

Coğrafi dağılımda ise Asya ve Pasifikte Hindu ve Budistler yüzde 99 ile ön sırada yer alırken Müslüman nüfusun yüzde 62 sini de barındırır. Müslümanların yüzde 20'si Ortadoğu ve Kuzey Amerika'da yaşıyor. Avrupa'da Müslüman nüfus %2 iken, Hıristiyanların %26'sı Avrupa'da, %24'ü Latin Amerika ve Karayipler'de, %20'si ise Kuzey Amerika'da yaşıyor.²⁵

Ankete katılan öğrencilerin Dünya üzerindeki dinler hakkındaki bilgilerini ölçmek için sorduğumuz “Dünya üzerindeki dinler hakkında yapılan eşleştirmelerden hangileri yanlıştır?” şeklindeki sorumuza öğrencilerden Tablo 15’de görüldüğü gibi;

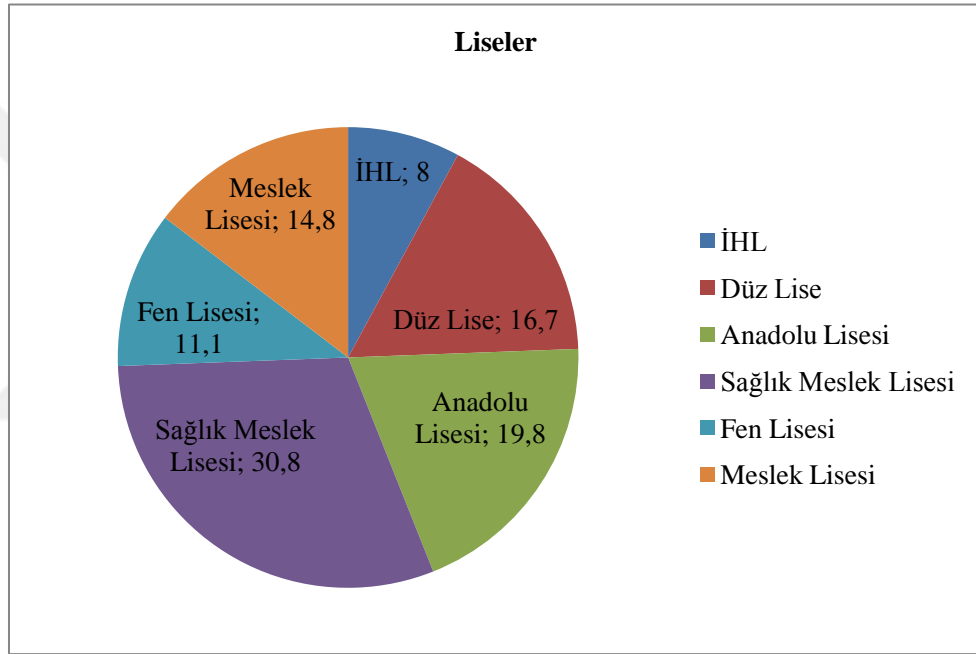
Tablo 15 Ankete Katılan Deneklerin Dünya Üzerindeki Dinleri Eşleştirme Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
ABD’de Yahudilik	238	59,8
İngiltere’de Hıristiyanlık	12	3,0
Rusya’da Hıristiyanlık	23	5,8
Çin’de Budizm	46	11,6
Bilmiyorum	79	19,8
Total	398	100,0

²⁵ <http://www.gazetevatan.com/ulkelere-gore-din-haritasi--500390-gundem/18.05.2019>

Bize, ABD’de Yahudiliğin yaygın olmadığını filmlerde gördükleri kilise sahnelerinden bildiklerini düşündürmektedir. Ankete katılan öğrencilerin geleneksel dinler ve devletler arasında özdeşleşme yaptığı görülmektedir. Rusya’da Ortodoks Hristiyanlık hakimdir ama %55’i Hristiyan, %30’u Ateist ve %15’i Müslüman’dır. Budizm’i Hindistan’la eşleştirdikleri için Çin’de Budizm yoktur şeklinde işaretlediklerini düşündürmektedir.

Ankete katılan öğrencileri mezun oldukları liselere göre karşılaştırsak;

4 Dünya üzerindeki dinler

Sağlık Meslek Lisesi %30,8, Düz Lise %16,7, Anadolu Lisesi % 19,8, İHL 8, Fen Lisesi 11,1, Meslek Lisesi toplamda 19,8 oranında “Bilmiyorum” şikkını işaretleyen öğrencilerin olması yüksek oranla Sağlık Meslek Lisesinden mezun olan öğrencilerin dünya üzerindeki dinlerle ilgili bilgilerinin olmadığını göstermektedir.

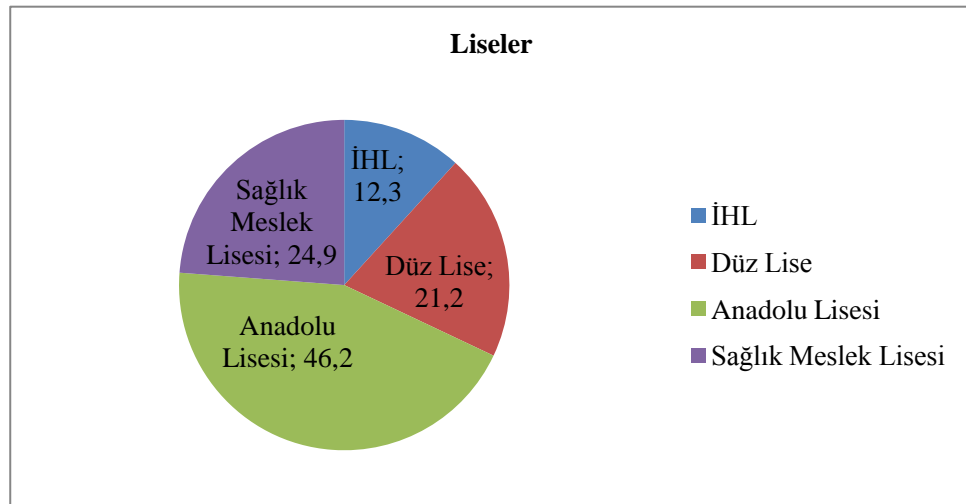
1.ÇİN VE JAPON DİNLERİ

“Aşağıdakilerden hangisi Çin Dinlerinden biridir?” şeklindeki sorumuza Tablo 17’deki gibi;

Tablo 17 Ankete Katılan Deneklerin Çin Dinleri Değerlendirme Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Sihizm	40	10,1
Zerdüştlük	39	9,8
Taoizm	217	54,5
Caynizm	16	4,0
Bilmiyorum	86	21,6
Total	398	100,0

Bize ankete katılan öğrencilerin yarıdan fazlasının YİN ve YANG’ın popüler kültürdeki yerinin etkisiyle Taoizm’in Çin dini olduğunu bildiğini düşündürmektedir. ”Bilmiyorum” şikkını işaretleyenlerin mezun olduğu liseye göre dağılımı ise şöyledir;

5Çin Dinlerinden Taoizm

İHL’den %12,3, Düz Lise’den %21,2, Sağlık Meslek Lisesi %46,2, Anadolu Lisesi’nden %24,9, Fen Lise’sinden %29,6 oranında öğrencinin de Taoizm’in Çin dini olduğunu bilememesi 12. Sınıfta Lise Müfredatında işlenen konuyu

unuttuklarını göstermektedir. Sağlık Meslek Lisesinin %46,2 yüzdesiyle en yüksek olması da düşündürücüdür.

H0: Değişkenler arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Değişkenler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	46,331 ^a	20	,001
Likelihood Ratio	31,748	20	,046
Linear-by-Linear Association	7,350	1	,007
N of Valid Cases	398		

a. 14 cells (46,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,04.

Tablo hücrelerinin hemen hemen yarısına yakını 5'in altında gözlemlendiğinden ve minimum beklenen değer de 5'in altında olduğu görüldüğünden Likelihood Ratio yöntemi kullanılmalıdır. Ancak signum değeri 0.05'den küçük olduğundan (0.046) H0 hipotezi RED edilir.

Sonuç olarak "Mezun olunan lise ile çin dillerine ait öğrencilerin bilgisi arasında anlamlı bir ilişkisi vardır" denilebilir.

Çin günlük hayatında Güneydoğu Asya'da var olmaya devam eden bir din olan Taoizm M.Ö. VI. Yüzyıl'da yaşamış olan Lao-Tseu tarafından kurulmuştur.²⁶ Taoizm'e göre kainat mevcut olan "Yang" ve mevcut olmayan "Yin" in birleşmesinden oluşmuştur. Taoizm inanç sistemi olmaktan çok felsefi bir sistem olduğu için bir çok felsefe okuluna etki etmiştir.²⁷ Taoizm'in temel gayesi ölümsüzlüğü yakalamak olduğundan prensipli olmayı bunun yöntemi olarak da Jimnastik, perhiz, solunum kontrolünü gösterir. Yaratılış

²⁶ Mehmet Aydın, *Ansiklopedik Dinler Sözlüğü*, (Konya: Damla Ofset,2005), 744.

²⁷ Baki Adam, *Dinler Tarihi El Kitabı*, (Ankara: Grafiker Yayınları, 2016), 454.

mefhumu Tao ile belirtilmiştir, her varlık Tao'nun tesiriyle doğar.²⁸ Tao'ya teslimiyet çok önemlidir. Taoist Canon yeniden basılmıştır.²⁹ Taoist tapınaklar günümüzde varlığını devam ettirmektedir.

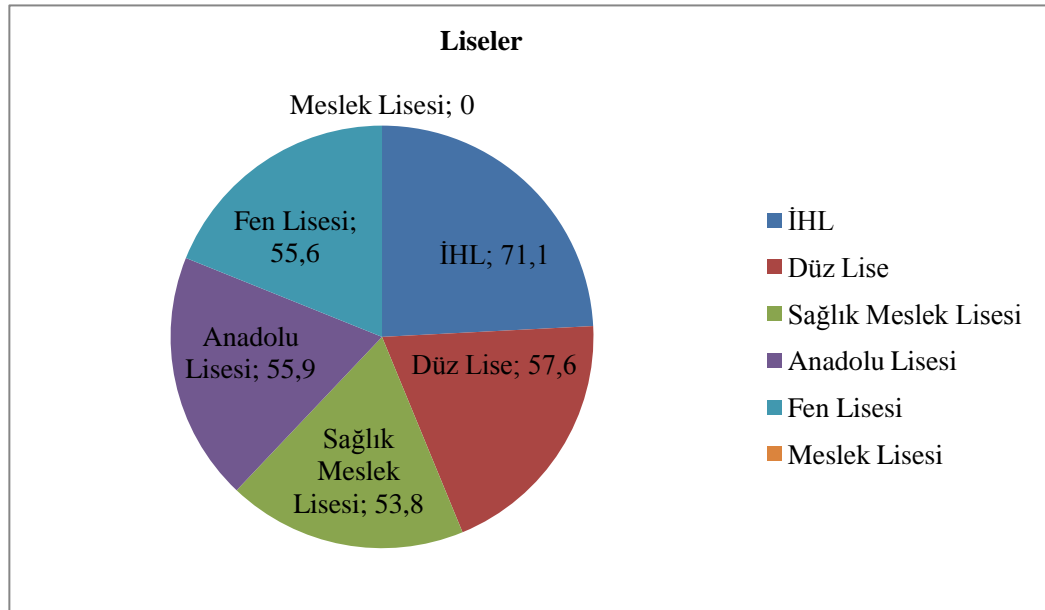
“Taoizm’de tanrıyı ifade etmek için kullanılan kavram aşağıdakilerden hangisidir?” şeklindeki sorumuza ise Tablo 18’deki gibi;

Tablo 13 Ankete Katılan Deneklerin Taoizm’deki Tanrı Kavramı Değerlendirme Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Tao	241	60,6
Te	23	5,8
Yin	12	3,0
Yang	13	3,3
Bilmiyorum	109	27,4
Total	398	100,0

Ankete katılan deneklerin yarısından fazlası Taoizm’in Tanrısının Tao olduğunu biliyor.

Tao cevabını veren deneklerin mezun oldukları liseye göre dağılımı ise şöyledir;

²⁸ Mahmut Aydın, *Anahatlarıyla Dinler Tarihi*, (İstanbul: Pasifik Ofset, 2011), 206.

²⁹ Şemsettin Günaltay, *Yeryüzündeki İlkel Dinler*, (İstanbul: Köprü Kitap, 2016), 367.

6 Taoizm'de Tanrı

Ankete katılan İHL mezunu öğrencilerin %71,1 yüzdesiyle en yüksek oranda çıkması 12. sınıfta aldıkları Dinler Tarihi dersinde aldıkları bilgilerden kaynaklanmaktadır. Diğer liselerde de son sınıfta Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinde Çin ve Hint Dinleri konusunun işlenmiş olmasıyla bu kadar yüksek oranlar çıkmıştır.

%27,4 oranında bilmiyorum şikkının işaretlenmesi de Çin Dinleri hakkında bilgi sahibi olmayanların oranının da azımsanmayacak kadar çok olduğunu göstermektedir.

2. KONFÜÇYANİZM'DE İBADET

“Aşağıdakilerden hangisi Konfüçyanizm’de ibadet şekillerinden biri değildir?” şeklindeki sorumuza Tablo 19’deki gibi;

Tablo 14 Ankete Katılan Deneklerin Konfüçyanizm’de İbadet Değerlendirme Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Tanrı’ya, ruhani varlıklara ve ilahlara dua	38	9,5
Atalara saygı	27	6,8
Amaterasu’ya ibadet	51	12,8
Kutsal varlıklara kurban sunma	64	16,1
Bilmiyorum	218	54,8
Total	398	100,0

Öğrencilerin %12,8’i doğru cevabı bilmiştir ama %54,8 gibi büyük bir çoğunluk bu konuda bilgi sahibi olmadığını söylemiştir bu bağlamda bizde ankete katılan öğrencilerin coğrafi bakımdan yurdumuza uzak olan ülkelerde yaşanan dinlerle ilgili bilgilerinin olmadığı kanaati oluşmuştur.

Çin milli dinlerinin başında gelen Konfüçyanizm bugün Vietnam, Kore ve Japonya’da geleneksel olarak yaşanmaktadır.³⁰ Çin dini hayatında atalara saygı, gök ve tabiat güçlerine tapınma, kehanetlere bağlı inançlar ve Şang-ti isimli bir yüce varlığa inanç vardır.³¹ Misyonerlerin Çin’in Aristosu kabul ettikleri M.Ö. VI, Yüzyıl’da yaşamış olan Konfüçyüs(Kong-Fu Tseu) tarafından kurulmuştur. ³²Kutsal kitapları King ismi verilen 5 kitap ve Si-Shu ismi verilen 4 kitap olup toplamda 9 kitaptır.³³

3. ŞINTOİZM

“Şintoizm’de Güneş tanrıçası ve aynı zamanda diğer tanrıların başkanı kabul edilen tanrı hangisidir?” şeklindeki soruya Tablo 20’deki gibi;

Tablo 20 Ankete Katılan Deneklerin Şintoizm’de Güneş tanrıçası Değerlendirme Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Susanova	47	11,8
Amaterasu	66	16,6
Tsukiyomi	37	9,3
İnari	17	4,3
Bilmiyorum	231	58,0
Total	398	100,0

Bu soru da ankete katılanların %58 gibi bir çoğunluğun bilmediğini diğer öğrencilerin de herhangi bir şıkkı işaretlemiş olmak için şık seçtikleri görülmektedir.

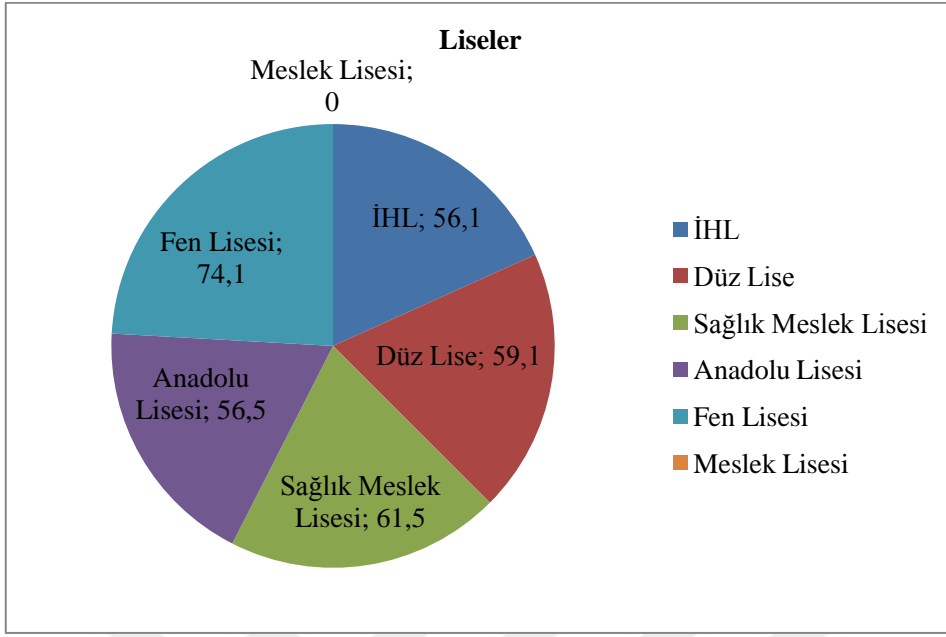
Mezun oldukları liseye göre verdikleri “bilmiyorum” cevabını karşılaştırdığımız tablo da şu şekildedir;

³⁰ Mahmut Aydın, *Anahatlarıyla Dinler Tarihi*, (İstanbul: Pasifik Ofset, 2011), 199.

³¹ Şemsettin Günaltay, *Yeryüzündeki İlkel Dinler*, (İstanbul: Köprü Kitap, 2016), 337

³² Baki Adam, *Dinler Tarihi El Kitabı*, (Ankara: Grafiker Yayınları, 2016), 434.

³³ Mehmet, Aydın, *Dinler Tarihine Giriş*, (Konya: Literatürk, ,2010), 62.

7 Şintoizm'de Tanrı

En yüksek oranın Fen Lisesi ve onu takip eden oranda Sağlık Meslek Lisesi, Düz Lise ve Anadolu Liseleri olduğu görülmektedir.

Şinto Tanrıların yolu demektir ve Şintoizm Japonların antik dönemden itibaren milli dinidir.³⁴ Tabiat güçlerine ve tabiata tapınmaya büyük önem verilir. İlbaharda dağ Tanrılarının, pirinç tarlalarına indiğine inanarak toprağın bereketi evlerinin mutluluğu için bayram yaparlar. Kutsal kitabı Kojiki'dir.³⁵ Sekiz milyon tanrısı olan Şintoizm politeist (çok tanrılı) karakterli bir dindir.³⁶ Şintoizm'e göre Dünya, Gök Yer ve Yer Altı olmak üzere üç tabakadan oluşur ve her tabakanın Tanrısı farklıdır. En büyük Tanrı olan Güneş Tanrıçası Ameterasu'nun sembolü aynadır.³⁷ Minkan Şinko Günümüzde Japonyasın'da halk arasında yaygın olarak yaşanan ve "popüler din" ya da "halk dini" olarak bilinen Şintoist anlayıştır.³⁸

³⁴ Mahmut Aydın, *Anahatlarıyla Dinler Tarihi*, (İstanbul: Pasifik Ofset, 2011), 230.

³⁵ Şemsettin Günaltay, *Yeryüzündeki İlk Dinler*, (İstanbul: Köprü Kitap, 2016), 384.

³⁶ Baki Adam, *Dinler Tarihi El Kitabı*, (Ankara: Grafiker Yayınları, 2016), 468.

³⁷ Mahmut Aydın, *Anahatlarıyla Dinler Tarihi*, (İstanbul: Pasifik Ofset, 2011), 230.

³⁸ Mehmet, Aydın, *Dinler Tarihine Giriş*, (Konya: Literatürk, ,2010), 74

4. İRAN, IRAK COĞRAFYASI DİNLERİ

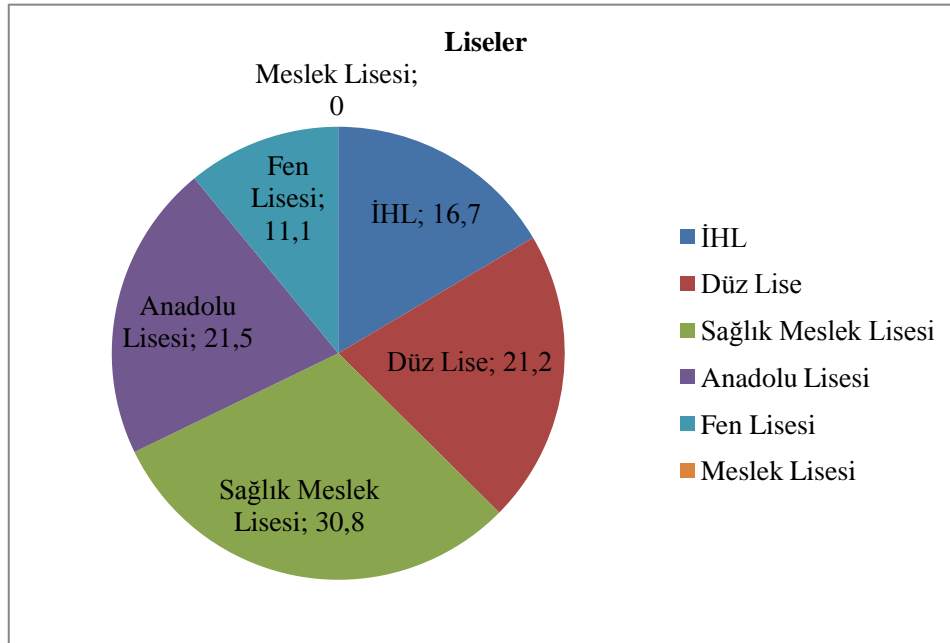
“Aşağıdakilerden hangisi günümüzde İran ve Irak coğrafyasında yaşayan dinlerden biri değildir?” şeklindeki sorumuza Tablo 21’deki gibi

Tablo 21 Ankete Katılan Deneklerin İran ve Irak coğrafyası Dinleri Değerlendirme Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Budizm	191	48,0
Hristiyanlık	52	13,1
Sabilik	46	11,6
Mecusilik	31	7,8
Bilmiyorum	78	19,6
Total	398	100,0

Ankete katılan öğrencilerin %48 gibi bir oranla büyük bir çoğunluğun Budizm’in yakın coğrafyamıza ait bir din olmadığını bildikleri görülmektedir.

“Bilmiyorum” şıkkını işaretleyenlerin mezun oldukları liselere göre cevaplarının oranı şu şekildedir;

8İrak, İran coğrafyası dinleri

Üniversite öğrencilerinin Hristiyanlık, Sabilik, Mecusilik gibi dinlerin Irak, İran gibi yakın coğrafyamızda yaşanmış dinler olduğunu bilmemeleri manidardır.

4.1 MANİHEİZM

Maniheizm’le ilgili “Aşağıdakilerden hangisi Maniheizm’in yayıldığı bölgelerden biridir? şeklindeki sorumuza Tablo 22’deki gibi;

Tablo 22 Ankete Katılan Deneklerin Maniheizm Değerlendirme Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Suriye	45	11,3
Kuzey Afrika	82	20,6
Yunanistan	30	7,5
Roma	41	10,3
Bilmiyorum	200	50,3
Total	398	100,0

Öğrencilerin %50,3 oranla büyük bir çoğunluğunun bilmediğini işaretlemesi ve diğer şıklarda birbirine yakın sonuçlar çıkması bize bu konuda ankete katılan öğrencilerin bilgilerinin olmadığını işaret etmektedir.

Mani 216 yılında Babil’de bir yerleşim merkezi olan Mardînu’da doğmuştur. Sasani Kralı 1.Shâpûr’un himayesinde olan Mani İrani Mesene, Parthes gibi bölgelerde vaazlar verdi, yetiştirdiği öğrencilerini doğu ve batıya gönderdi. Mani dini mesajlarını kendisi yazmaya başlamış ve buna özellikle önem vermiştir. Mani iki Mezmur iki de Dua kitabı hazırlamıştır. Maniheizm mabedinin resmen kabul ettiği yazılar ise: Manilerin kabul ettiği İncil, Hazine, Sırlar, Efsaneler, Devler Kitabı, Mektuplar, İlahiler, Dualar şeklinde sekiz adettir.³⁹

³⁹ Mehmet, Aydın, *Dinler Tarihine Giriş*, (Konya: Literatürk, ,2010), 146.

4.2 MECUSİLİK

“Mecusilik hakkında bildikleriniz aşağıdakilerdekilerden hangisidir?” şeklindeki sorumuza Tablo 23’deki gibi;

Tablo 23 Ankete Katılan Deneklerin Mecusilik Değerlendirmesi Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Mecusilik ateşe tapmaktır	263	66,1
Yıldıza taparlar	20	5,0
Gnostik bir dindir	14	3,5
Tevhid dinidir	10	2,5
Bilmiyorum	91	22,9
Total	398	100,0

Ankete katılan öğrencilerin yarıdan fazlası Mecusilik ateşe tapmaktır cevabını vermiştir. Bu konudaki bilgileri Siyer’deki Hz. Muhammet’in doğumunda İran’daki 1000 yıllık Mecusilerin ateşinin sönməsi bilgisinden kaynaklanmaktadır. Yine %22,9 gibi büyük bir oranda bilmiyorum şikkını işaretlemiştir.

H0: Değişkenler arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Değişkenler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	47,851 ^a	20	,000
Likelihood Ratio	35,979	20	,015
Linear-by-Linear Association	6,225	1	,013
N of Valid Cases	398		

a. 18 cells (60,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,03.

Tablo hücrelerinin %60'ı 5'in altında gözlemlendiğinden ve minimum beklenen değerin de 5'in altında olduğu görüldüğünden Likelihood Ratio yöntemi kullanılmalıdır. Ancak signum değeri 0.05'den küçük olduğundan (0.015) H0 hipotezi RED edilir.

Sonuç olarak “Mezun olunan lise ile mecusilik bilgisi arasında anlamlı bir ilişkisi vardır” denilebilir.

Mecusilik İran ve çevresinde eski dönemlerde ortaya çıkmış ve yayılmış bir dindir ve Mecusi olan İran'da yaşayan Arilerin Hindistan'a gittikleri söylenmektedir. İran dini ile Hint dinleri arasında olan paralelliği Hinduizm'in kutsal metni Vedalar ile Mecusiliğin kutsal metni Avesta arasındaki paralel anlatımlardan anlayabiliriz.

Mecusiliğin kurucusu Zerdüştür, M.Ö. VI. Yüzyıl'da yaşamıştır. Mecusi terimi aslen Zerdüşt anlamına gelmektedir.⁴⁰

İran'daki eski ve bozulmuş inanç yapısını düzeltmek isteyen bir reformcu olduğu da söylenen Zerdüşt'ün kurduğu Mecusilik MÖ 500'lü yıllarda Pers Kralı Cyrus ve halefi Daryus döneminde resmi din haline getirilmiştir. Monoteist (tek tanrıcı) bir anlayışı olmasına rağmen pratikte bu inanç dualist (iki tanrı) tanrı anlayışı olarak yayılmıştır. Başlangıçta iyilik ve kötülükle ilgili herşeyi yaratan Ahura Mazda iken Ahura Mazda'ya iyiliklerin yaratıcısı manasında Hürmüz, kötülüklerin yaratıcısı olarak ta Ehrimen, Tanrı olarak kabul edilmiştir. M.S. III. Yüzyılda Sasaniler döneminde sosyal yaşam ve inançtaki bozukluğu düzeltme çabası başlatılmıştır. 1. Hüsrev'den itibaren halkın Mecusiliğe inanmaya zorlanması İran'da gerçekleştirilen dini reformdur. Kutsal metinleri olan Avesta reform döneminde yeniden derlenmiş ve üzerine yapılan yorumlarla Zend Avesta şeklinde yayılmıştır. M.S. VI. Yüzyıl'dan itibaren Mecusilik zayıflamış, Pers imparatorluğu çökme eşiğine gelmiştir. İslamiyet'in gelişinden sonra İran'ın fethi ile buradaki Mecusilerin büyük bir çoğunluğu Hindistan'ın Mumbai (Bombay) şehri yakınlarına X. Yüzyıl'da göç etmişlerdir. Hintlilerin Pers ülkesinden gelenler anlamına “Parsi” dedikleri bu topluluk günümüzde burada yaşantılarını sürdürmektedir.⁴¹

⁴⁰ Baki Adam, *Dinler Tarihi El Kitabı*, (Ankara: Grafiker Yayınları, 2016), 246.

⁴¹ Ahmet Aras, *Mitoloji ve Din*, (Eskişehir: Anadolu Üniv. Yayınları, 2012), 158.

Mecûsîlik'te ilâhî varlıklardan Aşe Vehişta tarafından korunduğuna inanılan ateş, tanrının yarattığı saf, temiz ve iyi bir varlıktır. Bu nedenle ateşin Mecûsî tapınaklarında önemli bir yeri vardır.⁴² Özellikle Sâsânîler devrinde tapınaklardan temizlenen tanrı sûretlerinin yerini kutsal ateş almıştır. Ateş motifi eski İran paralarında da kullanılmıştır. Yaygın olarak inanılanın aksine Mecûsîlik'te ateş bir tapınma objesi değil tanrısal saflığın ve temizliğin sembolüdür. Bu sebeple ateşte kullanılan yakıtların temiz ve kuru olması gibi temizlik kurallarına riayet etmek gereklidir. Tapınakta yirmi dört saat yanan önemli ateş; Ateş Vahram (Behram) iken, önem açısından daha alt derecede olan ateşler de vardır. Tapınaktaki kutsal ateş önünde dua ederken rahipler nefeslerinin ateşi kirletmemesi için yüzlerinde beyaz bir örtü kullanırlar.⁴³

“Zerdüş'e göre bütün varlıkların zuhur ettiği ilahi varlık aşağıdakilerden hangisidir?” şeklindeki sorumuza Tablo 24'deki gibi;

Tablo 15 Ankete Katılan Deneklerin Zerdüş'te Göre İlâhi Varlık Değerlendirmesi Dağılımı

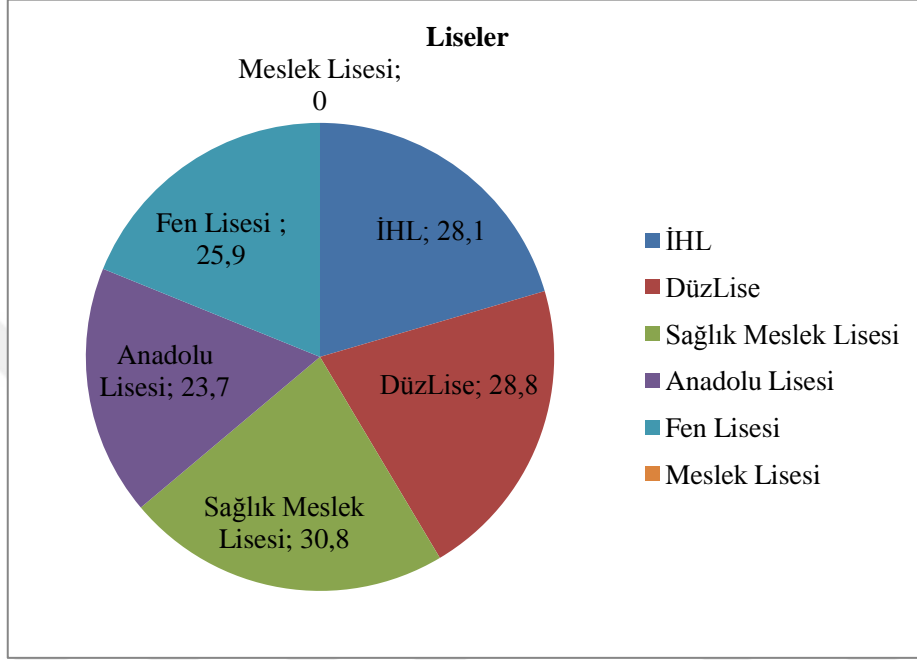
	Sıklık	Yüzde
Zend-Avesta	46	11,6
Ahura Mazda	104	26,1
Aşa Vahişta	20	5,0
Ameşa Spenta	16	4,0
Bilmiyorum	212	53,3
Total	398	100,0

Ankete katılan öğrencilerin yarısından fazlasının bilmiyorum şıkkını işaretlemiş olması bize öğrencilerin bu konuyu bilmediklerini gösteriyor.

⁴² Baki Adam, *Dinler Tarihi El Kitabı*, (Ankara: Grafiker Yayınları, 2016), 261.

⁴³ Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, "Mecûsîlik", erişim: 28 Nisan 2019, <https://islamansiklopedisi.org.tr/mecusilik>

Ancak mezun oldukları liselere göre karşılaştırma yaparsak: %26'lık kısımda Ahura Mazda doğru cevabı işaretleyenlerin; İlahiyat Fakültesinde okuyanların sayısının düşük olması nedeniyle lisede aldıkları bilgilerden kaynaklanmaktadır. Bu cevabı verenlerin çoğunluğunu şekilde görüldüğü gibi;

9Zerdüşt'e göre Tanrı

İHL, Düz Lise, Anadolu Lisesi, Fen Lisesi ve Sağlık Meslek Liselerinden mezun olanların oluşturduğu görülmektedir.

4.3 SABİİLİK

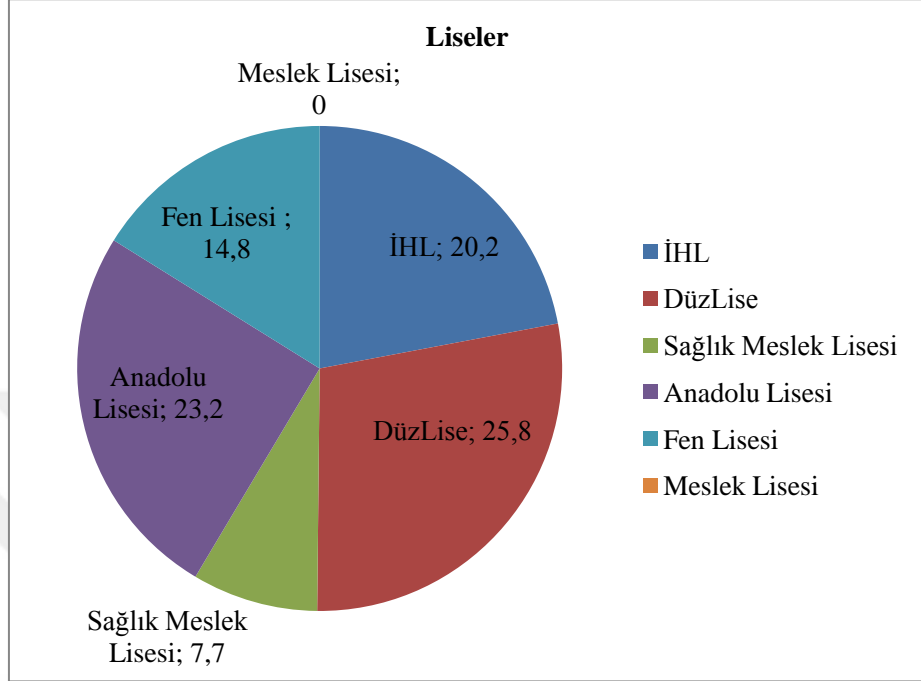
“Sabiilerin Tanrı anlayışı aşağıdakilerden hangisidir?” şeklindeki sorumuza Tablo 25'deki gibi;

Tablo 25 Ankete Katılan Deneklerin Sabiiler'de Tanrı Anlayışı Değerlendirme Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Düalist	31	7,8
Tek Tanrılı	86	21,6
Politeist	14	3,5
Yıldıza tapan	60	15,1
Bilmiyorum	207	52,0
Total	398	100,0

Ankete katılan öğrencilerin, yarısının bu konuda bilgi sahibi olmadıkları görülüyor.

Mezun oldukları liselere göre cevaplarını incelersek;

10 Sabiilikte Tanrı anlayışı

%21,6 Tek Tanrılı şıkkını işaretleyen öğrenciler lisedeki verilen bilgilerine dayanarak bu şıkkı işaretlemişlerdir.

Sabiilik Ortadoğu kökenli bir inanç olmasına rağmen Sabiilerin inançlarının bölgede var olan kültürlerle karışmış olması araştırmacıların yanlış yorumlamalarına neden olmuştur. Bazı kaynaklar Sabiilerin yıldıza taptıklarını söyler. Bu konu İslam kaynaklarında özellikle tefsirlerde çok vurgulanır. Bir diğer husus Sabiilerin köken olarak Babil'deki büyü ve sihrin de hakim olduğu bir inanca sahip yıldıza tapan bir topluluk olan Harran'lılarla bağlantılı oldukları görüşüdür.

İslam fetihleri ile Halep civarlarına gelen Müslüman askerlerine "biz Sabiiyiz" diyerek hayatlarını kurtaran Harran'lılara, Kur'an'da Sabiilerin ismi geçmesinden dolayı Müslümanlar Ehli Kitap muamelesi yapmışlardır. Harran'lılar inanç ve yaşantılarında değişiklik yapmamışlar, Müslüman araştırmacılar da Harran'lıları Sabii olarak görüp yıldıza taptıklarını söylemişlerdir.

Sabiiler yıldıza tapan ya da Babil inançlarına bağlı bir topluluk değildir. Batılı araştırmacılardan E.S. Drower, R. Bultman ve K. Rudolph'un yaptıkları araştırmalar Sabiilerin Filistin ve Ürdün bölgesinde yaşayan bir halk olduklarını ve inançlarının da Yahudilikle paralel olduğunu gösterir. Bu araştırmacılar Yahudilerin yanlış uygulamalarını dillendirdikleri için Sabiilerin Yahudiler tarafından heretik kabul edilip Filistin'den çıkarıldıklarını söylemektedir.

Bu tez günümüzde Basra şehri yakınlarında yaşayan Sabiilerin kutsal metinlerinde bahsedilen hususlarla örtüşmektedir. Günümüzde kendilerine Mandeen denilen bir grup geçmişte Sabii denilen topluluğun devamı olduklarını söylemektedirler. Mandeenler Hz. Yahya'yı peygamber olarak görmektedirler. Tanrı anlayışlarından bahsedilen, insanın kurtuluşu ile ilgili hususların vurgulandığı ve ibadetlerinin anlatıldığı bir kutsal metinleri bulunmaktadır. Bu husus Kur'an'ın anlatımı ile de örtüşmektedir. Zira Kur'an'da Bakara suresi 62. Ayette Sabiilerin Yıldıza tapanlar değil başlangıçta Allah'a inanan bir topluluk olduğu belirtilmektedir: "Şüphesiz, inananlar, Yahudi olanlar, Hristiyan ve Sabiiler'den Allah'a ve ahret gününe inanıp yararlı iş yapanların mükâfatları Rablerinin katındadır. Onlar için artık korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de"

Sabiilerin M.Ö. 200'ler de ortaya çıktığı, Hristiyanlığın doğuşu öncesi gnostik akımdan etkilendiği, Yahudileri doğru yola davet etmeleri sonucunda Yahudilerin düşmanlıklarını kazandıkları artık kabul edilen gerçeklerdir.⁴⁴ Yahudiler tarafından dışlanmaları da Kutsal metinleri Ginza'ya girmiştir.

Mandeenlerin "Işık Peygamberi" olarak inandıkları peygamberleri Hz. İsa'nın çağdaşı olan Hz. Yahya'dır, Hz. İsa'yı vaftiz edilmiştir. Aslen bir Yahudi olan Hz. Yahya, resmi Yahudi görüşlerine karşı çıkarak kendi topluluğunu kurması ile O'nun aykırı inanç ve uygulamaları nedeniyle Yahudiler huzursuz olup bölgeye Roma adına egemen olan Herod Antipas'a Hz. Yahya'yı ihbar etmişlerdir. Bunun üzerine Hz. Yahya tutuklanmış ve işkencelerden sonra başı kesilerek öldürülmüştür. O'na inananlar baskı ve zulüm görmüşler, bir çoğu da öldürülmüş, geride kalanlar ise M.S. 37 yılında bölgeden Mezopotamya'ya göç etmek zorunda kalmışlardır. Katliamdan kurtulup göç edenlerle ilgili Ginza'da verilen rakam 60 000'dir. Bir süre sonra da

⁴⁴ Baki Adam, *Dinler Tarihi El Kitabı*, (Ankara: Grafiker Yayınları, 2016), 298

Mezopotamya'nın güney kesimlerine yerleşenlerin günümüzde sayıları kesin olmamakla birlikte otuz bin kadar oldukları tahmin edilmektedir⁴⁵.

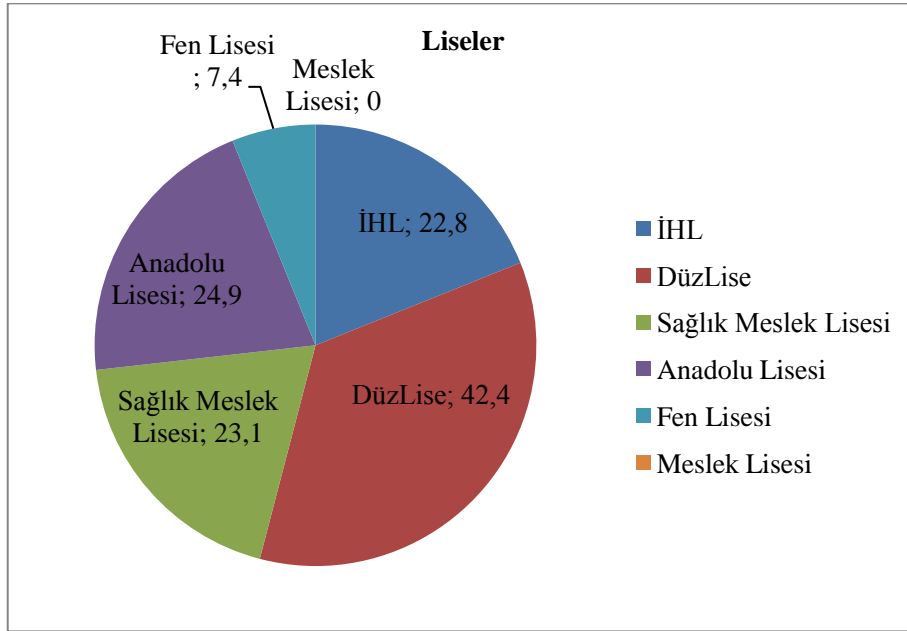
“Sabiiliğin kurucusu (peygamberi) kimdir?” şeklindeki sorumuza Tablo 26'deki gibi;

Tablo 26 Ankete Katılan Deneklerin Sabiiliğin Peygamberi Değerlendirme Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Yahya	104	26,1
Musa	33	8,3
İsa	10	2,5
İbrahim	52	13,1
Bilmiyorum	199	50,0
Total	398	100,0

Ankete katılan öğrencilerin, %50 oranla bu konuda da bilgi sahibi olmadıkları görülüyor.

Sabiiliğin peygamberinin Yahya olarak doğru işaretleyen öğrencilerin mezun olduğu liseler şöyledir;

11 Sabiilik'te Peygamber

⁴⁵ Ahmet Aras, *Mitoloji ve Din*, (Eskişehir: Anadolu Üniv. Yayınları, 2012), 159.

%26.1'lik Yahya'yı işaretleyen öğrenciler lisedeki verilen bilgilerine dayanarak bu şıkkı işaretlemişlerdir.

5.SENKRETİK DİNLER

“Birden fazla dinden birçok unsur taşıyarak Sih Dini, Yahova Şahitleri, Moon'culuk gibi yeni bir din olarak ortaya çıkan hareketlere ne ad verilir?” şeklindeki sorumuza Tablo 27'deki gibi;

Tablo 16 Ankete Katılan Deneklerin Senkterik Din Değerlendirmesi Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Senkretik din	57	14,3
Gnostik din	34	8,5
Agnostik din	52	13,1
Neo-Gnostik din	53	13,3
Bilmiyorum	202	50,8
Total	398	100,0

Öğrencilerin, %50,8 gibi bir oranla bu konuda bilgi sahibi olmadıkları görülüyor. Lise son sınıfta Güncel Meseleler başlıklı üniteye Senkretik Dinlere ve Misyonerlik Faaliyetlerine karşı daha kapsamlı bilgi verilmelidir.

5.1 YEHOVA ŞAHİTLERİ

Hıristiyanlığın kutsal kitaplarını kendine düstur edinmiş, onları yeni yorumlarla açıklayan bu teşkilatın kurucusu Pastör Charles Taze Russel'dir. Sistemli ve çok yönlü çalışarak, her türlü imkan ve fırsatlardan faydalanarak çeşitli taktiklerle bazı Yahudi öğretileri ve Yahudi hukukçuların desteği ile Avrupa ve Amerika gibi devletlerde yoğun faaliyetlerde bulunmaktadır.⁴⁶ İçinde buldukları milletin silahlı kuvvetlerinde görev yapmayı çirkin bulup hiçbir bayrağa ve devlete saygıları

⁴⁶ Mehmet Bayrakdar, *Üç Dinin Tarihi*, (İstanbul: Say Yayınları, 2016), 451.

yoktur, Milliyetçiliğin düşmanıdırlar bundan dolayı bir çok ülkede çeşitli cezai yaptırımlarla karşılaşmışlardır.⁴⁷

5.2 MOONCULUK

Bugün dünyanın en aktüel gruplarından biri olan Moonculuğun kurucusu San Myung Moon'dur."Dünya Hıristiyanlığının Birliği için Kutsal-Ruh Cemiyeti" ni kurup vaazlar vererek dünyanın pek çok ülkesine seyahat yapmıştır. Moon "İnsanların Tanrıda Birliğini" gerçekleştirmek yeryüzünde Tanrının Krallığını kurmak amacındadır ve cemiyet mensupları bunun Mesihin ikinci gelişi olan San Myung Moon ile gerçekleşeceğine inanırlar.⁴⁸ Cemiyetin amblemi "İlahi ve beşeri yorumları sembolize eden anlamında birbirine sarılmış çizgiler şeklindedir.⁴⁹

5.3 SİH DİNİ

Sihizm İslam ve Hinduizmin inaçlarının karışımı olarak Hindistan'da XVI. Yüzyıl'da ortaya çıkmıştır. Kurucusu Guru Nanak⁵⁰ olan Sihizm'in mensuplarının büyük çoğunluğu Hindistan'ın Amitsar şehrinde yaşar ve nüfusları 25 milyon civarındadır.⁵¹

Sih Tanrı anlayışı İslam'ın Tanrı anlayışı arasında benzerlik vardır. Her yerde, her zaman varlığı sonsuz olan tek bir Tanrı üzerinedir. Günlük yaşantıda Tanrı'ya kulluk ve ibadet etmek ön plandadır. Amritsar'daki ibadethaneleri olan Altın tapınakta Sihizmin sembolü Kutsal Kitapları Adi Grant ve kılıç bulunur. İbadetten önce abdeste benzeyen temizlik sonrasında Adi Grant'dan bölümler okur ve daima Tanrının adını zikrederler.⁵²

Sihlere göre kast, ırk, sınıf, cinsiyet ayrımı yapılamaz tüm insanlar Tanrı katında eşittir. Ölülerini Hinduizm'deki gibi yakarlar.⁵³

⁴⁷ Mehmet Aydın, *Dinler Tarihine Giriş*, (Konya: Literatürk, ,2010), 273

⁴⁸ Mehmet Bayrakdar, *Üç Dinin Tarihi*, (İstanbul: Say Yayınları, 2016), 449.

⁴⁹ Mehmet, Aydın, *Dinler Tarihine Giriş*, (Konya: Literatürk, ,2010), 289.

⁵⁰ Baki Adam, *Dinler Tarihi El Kitabı*, (Ankara: Grafiker Yayınları, 2016), 410.

⁵¹ Baki Adam, *Dinler Tarihi El Kitabı*, (Ankara: Grafiker Yayınları, 2016), 408.

⁵² Mahmut Aydın, *Anahatlarıyla Dinler Tarihi*, (İstanbul: Pasifik Ofset, 2011), 168.

⁵³ Ahmet Aras, *Mitoloji ve Din*, (Eskişehir: Anadolu Üniv. Yayınları, 2012), 136.

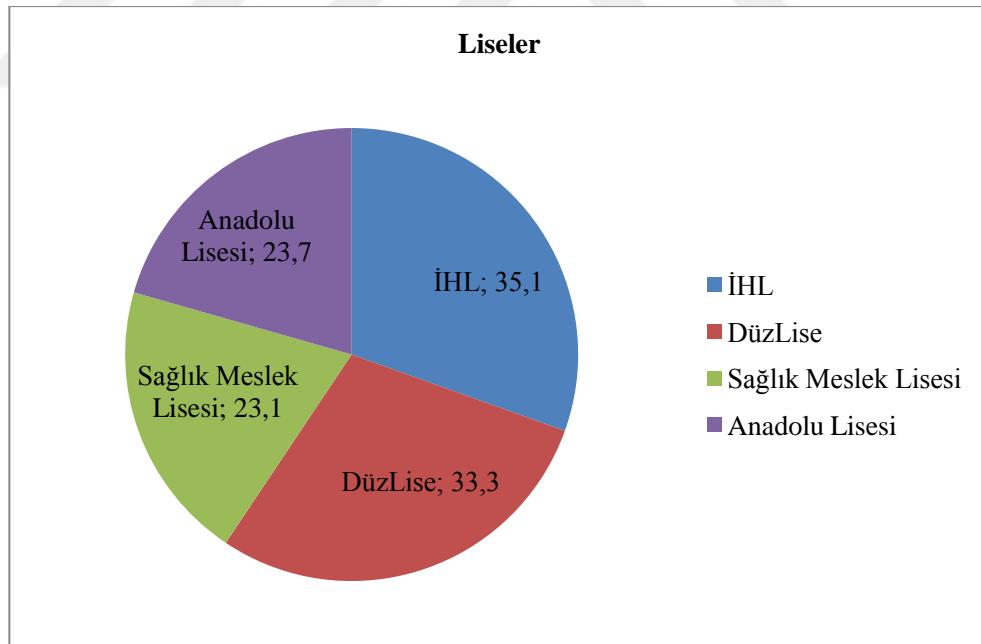
6.HİNT YARIMADASI DİNLERİ

“Aşağıdakilerden hangisi Hint Yarımadasında ortaya çıkan dinlerden biri değildir?” şeklindeki sorumuza Tablo 28’ daki gibi;

Tablo 28 Ankete Katılan Deneklerin Hint Yarımadası Dinleri Değerlendirme Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Caynizm	153	38,4
Hinduizm	18	4,5
Budizm	11	2,8
Taoizm	115	28,9
Bilmiyorum	101	25,4
Total	398	100,0

Ankete katılan öğrencilerin; Taoizm’in Hint yarımadasında yaşanan bir din olmadığını bilen %28,9’unun liselere göre dağılımına bakarsak;

12Hint Yarımadası Dinleri

En yüksek oranın İHL mezunlarına ait olduğu görülmektedir. Geriye kalan öğrencilerin %38,4’inin Caynizm’i işaretlemiş olması ve bilmiyorum şıkkını işaretleyenlerin çok olması bize öğrencilerin konu hakkında bilgilerinin olmadığını göstermektedir.

6.1 HİNDUİZM

Günümüzde nüfusu 1 milyara yakın inananıyla Hint Yarımadasında yaşayan dinler arasında en eski geçmişe sahip bir dindir. Dinler Tarihi içerisinde Milli Dinler arasında yer alır. Hinduizm’de Dharma kozmik düzen, kanun, yol anlamına gelir.⁵⁴ Hindular kendi dinlerine “Sanatana Dharma” yani “Tanrı Brahma tarafından oluşturulan ebedi kozmik düzen” derler.⁵⁵

Hinduizm’de sosyal tabakalaşma ”Kast sisteminin” etkileri görülmektedir. Karma ve Tenasüh anlayışı Hinduizm’in önemli özelliklerindedir. Karma: yaşantıda yapılan işler sonundaki kazanım ve kayıplara verilen isimdir.⁵⁶ Kastlar arası geçiş yoktur ancak bir sonraki hayatlarında daha üst ya da alt kasta geçerek doğmak yaşantıda elde edilen karmik birikim sonucuna bağlıdır. Buna Tenasüh(Ruh Göçü) denilmektedir.⁵⁷ Kutsal metinleri Sanskritçe’dir. Hinduizmde domuz eti yemek yasaktır ve İnek ve ölülerinin küllerini attıkları Ganj nehri kutsaldır.⁵⁸

6.2 CAYİNİZM

Hindistanda din şeklinde bir mabed etrafında teşkilatlanan iki önemli hareketten bir olan Cayinizm galip anlamında Jina lakaplı bir prens olan Vardhamâna Jinata tarafından kurulan bir harekettir.⁵⁹ M.Ö.540’da bugün Cayinistlerin hac mekanı olarak kullanılan Bihar bölgesinde Pava ‘da doğmuştur. Cayna öğretileri uygun dünya, uygun unos,ve uygun davranış vizyonu denilen üç cevher ile özetlenebilir. ⁶⁰Cayna öğretilerinin toplandığı “Agamalar”ve “Siddhanta” adlı kitapları Sanskritçedir milli karakterli bir din olduğu için Hindistan dışında yayılamamıştır.⁶¹

⁵⁴ Baki Adam, *Dinler Tarihi El Kitabı*, (Ankara: Grafiker Yayınları, 2016), 346.

⁵⁵ Annemarie Schimmel, *Dinler Tarihine Giriş*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 1955), 73.

⁵⁶ Mahmut Aydın, *Anahatlarıyla Dinler Tarihi*, (İstanbul: Pasifik Ofset, 2011), 75.

⁵⁷ Mehmet Aydın, *Ansiklopedik Dinler Sözlüğü*, (Konya: Damla Ofset, 2005), 750.

⁵⁸ Ahmet Aras, *Mitoloji ve Din*, (Eskişehir: Anadolu Üniv. Yayınları, 2012), 132.

⁵⁹ Mahmut Aydın, *Anahatlarıyla Dinler Tarihi*, (İstanbul: Pasifik Ofset, 2011), 153.

⁶⁰ Baki Adam, *Dinler Tarihi El Kitabı*, (Ankara: Grafiker Yayınları, 2016), 395.

⁶¹ Mehmet Aydın, *Dinler Tarihine Giriş*, (Konya: Literatürk, ,2010), 109.

6.3 BUDİZM

Günümüzde 600 milyon inananı bulunan Budizm M.Ö. 6. Yy'da Sidharta Gautama tarafından Hindistan'ın kuzeyinde kurulmuş ve yayılmıştır.⁶² Budizm Hinduizm'deki kast sistemine karşı çıkmış kurtuluşa erişmek için ruh döngüsünün kırılması gerekir felsefesinde olduğu için daha çok Hindistan dışında yayılmıştır.⁶³ Kurtuluşun Nirvana'ya ulaşmakla mümkün olacağını söyleyen Sidharta Gautama Bodh-Gaya denilen yerde incir ağacı altında otururken aydınlandığı ve "Buda" uyanmış, hakikati fark etmiş olduğuna inanılır.⁶⁴ Nirvana'ya ulaşmak; kötü huy ve davranışlardan, arzu ve ihtiraslardan kurtularak hakikati fark edecek olgunluğa erişmektir. Nirvana'ya ulaşıncaya tenasüh hayatın sonsuz tekrarlanan döngüsünden kurtulacaktır.⁶⁵

Budizm'de ibadet mezheplere göre farklılık arz eder. Meditasyonu ve derin türlü eylemi ibadet olarak yeterli görür. İbadet secdeye kapanarak ferdi olarak yapılır.⁶⁶ Kutsal kitapları Vinaya Pitaka, Sutta-Pitaka, Abhidamma Pitaka'dır.⁶⁷

6.3.1. SANGHA

"Aşağıdakilerden hangisi Sangha (Budist Cemaatine) dahil olmak için şart değildir?" şeklindeki sorumuza Tablo 29'daki gibi;

Tablo 29 Ankete Katılan Deneklerin Budist Cemaati Değerlendirme Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Fakir olmak	108	27,1
Bekar olmak	41	10,3
İteatkar olmak	14	3,5
Yetişkin olmak	55	13,8
Bilmiyorum	180	45,2
Total	398	100,0

⁶² Baki Adam, *Dinler Tarihi El Kitabı*, (Ankara: Grafiker Yayınları, 2016), 358.

⁶³ Mahmut Aydın, *Anahatlarıyla Dinler Tarihi*, (İstanbul: Pasifik Ofset, 2011), 102.

⁶⁴ Mahmut Aydın, *Anahatlarıyla Dinler Tarihi*, (İstanbul: Pasifik Ofset, 2011), 124.

⁶⁵ Annemarie Schimmel, *Dinler Tarihine Giri*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 1955), 73.

⁶⁶ Baki Adam, *Dinler Tarihi El Kitabı*, (Ankara: Grafiker Yayınları, 2016), 372.

⁶⁷ Ahmet Aras, *Mitoloji ve Din*, (Eskişehir: Anadolu Üniv. Yayınları, 2012), 137

%45,2 oranla ankete katılanların yarıya yakını bilmediğini işaretlemiştir diğer şıklarda da birbirine yakın oranların çıkması bize bu konuda bilgi sahibi olmadıklarını düşündürmektedir.

Sangha Budist inananlar topluluğu, Darma Hinduizm'deki Budizmin de benimsediği kanun, din, nizam anlamlarında kullanılan kelimelerdir. Budizmdeki iman ilkesi içerisinde “Buda’ya sığınırım, Sangaya sığınırım, Darma’ya sığınırım” şeklindedir.

Buda tarafından kurulmuş olan Sangha, Budist cemaatten ve Bhikhu isimi verilen Budist rahipler teşkilatından oluşur. Bhikhu’lar ise bekâr rahiplerden oluşmaktadır.⁶⁸

6.3.2 NİRVANA

“Aşağıdakilerden hangisi Budizm’in nihai hedefi olan kurtuluşu ifade etmek için kullanılan bir kelime olup ”sönme, sakinleşme” anlamına gelir?” şeklindeki sorumuza Tablo 30’deki gibi;

Tablo 30 Ankete Katılan Deneklerin Nirvana Değerlendirme Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Maitreya	15	3,8
Nirvana	179	45,0
Dharma	30	7,5
Dukkha	30	7,5
Bilmiyorum	144	36,2
Total	398	100,0

Nirvana Budizm’de mutlak anlamda bir iç huzura erme ve gerçek Hakkı bulma olayıdır.⁶⁹ Bize %45 gibi bir çoğunluğun, popüler kültürdeki zirveye ulaşmak, mutlu olmak gibi anlamlardan yola çıkarak bu soruya doğru cevap verdiğini düşündürmüştür.

⁶⁸ Mehmet Aydın, *Dinler Tarihine Giriş*, (Konya: Literatürk, ,2010), 122.

⁶⁹ Mehmet Aydın, *Dinler Tarihine Giriş*, (Konya: Literatürk, ,2010), 117.

7.HİNDUİZM

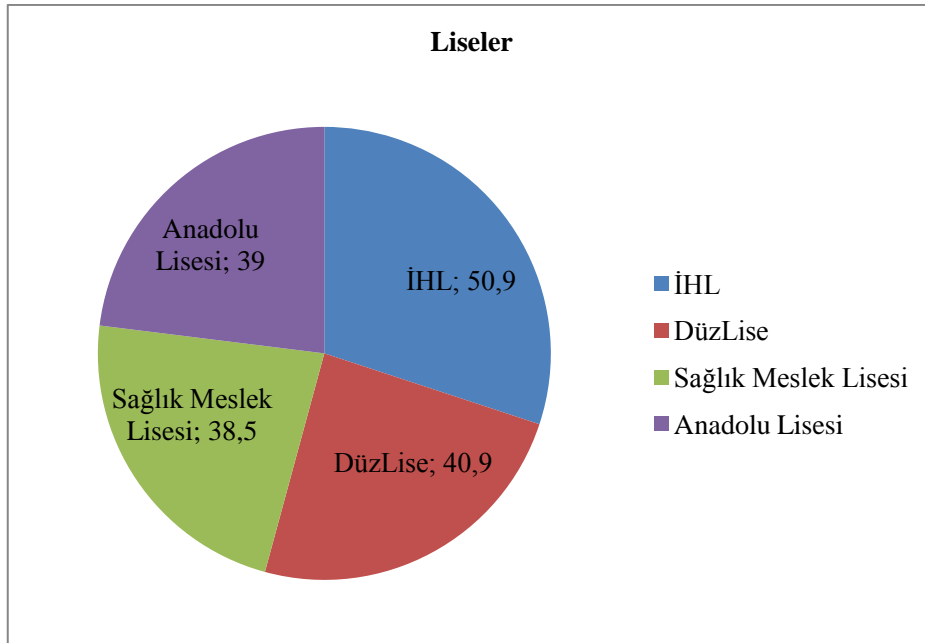
“Aşağıdakilerden hangisi Hinduizm için doğru değildir?” şeklindeki sorumuza Tablo 31’deki gibi;

Tablo 31 Ankete Katılan Deneklerin Hinduizm Değerlendirme Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Kast sistemi ve onunla ilgili kuralların kabul edilmesi	15	3,8
Kurtuluşa ulaşabilmek için ahiretin temel esaslardan kabul edilmesi	169	42,5
Ruhun sonsuz kez bu dünyadan gidip gelmesi (Samsara)	32	8,0
Karma inancının olması	31	7,8
Bilmiyorum	151	37,9
Total	398	100,0

Ankete katılan öğrencilerin yarıya yakınının kurtuluşa ulaşabilmek için ahiretin temel esaslardan kabul edilmesinin doğru olmadığını işaretlemesi Hinduizm’de ahiret kavramının olmadığı hakkında bilgi sahibi olduklarını göstermektedir.

Bu %42,5 lik kısmın liselere göre dağılımı ise şöyledir;

13Hinduizm İnançları

Hinduizm 12. Sınıfta Dinler Tarihi dersinde işlenen konulardan biri olmasından dolayı en yüksek oranın İHL mezunlarına ait olduğu görülmektedir.

%37,9' luk bir oran da bu konuda bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir.

8.YAHUDİLİK

8.1 KUR'AN'DA İSRAİLOĞULLARI

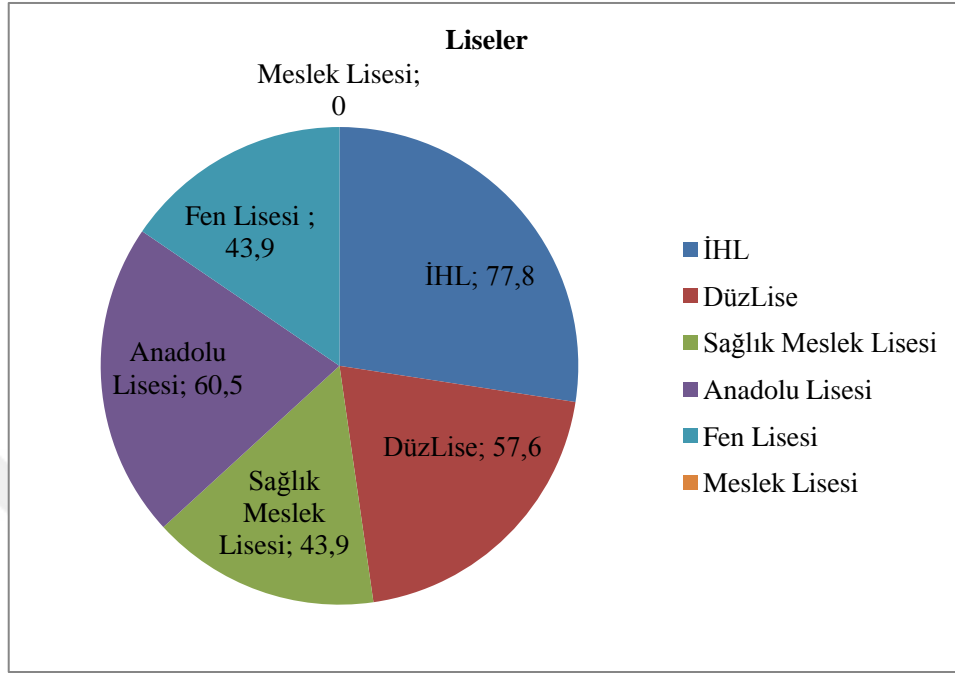
“Aşağıdakilerden hangisi Kur'an'da İsrailoğulları'ndan bahsederken onların geçmişteki durumlarını ve kendilerine verilen nimetleri hatırlatan hususlardan biri değildir?” şeklindeki sorumuza Tablo 32'deki gibi;

Tablo 17 Ankete Katılan Deneklerin Kur'an'da İsrailoğulları Değerlendirme Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Firavun'un zulmünden kurtulmaları	34	8,5
Tüm insanların onlara hizmet edeceğine inanmaları	228	57,3
Çölde kendilerine yiyecek verilmesi	29	7,3
Kayadan su fişkırması	34	8,5
Bilmiyorum	73	18,3
Total	398	100,0

%57,3 oranla 228 öğrencinin tüm insanların onlara hizmet edeceğine inanmaları şikkını işaretlemiş olmaları doğru cevabı bildiklerini ortaya koymaktadır.

Doğru cevabı veren liseler arasında karşılaştırma yapıldığında;

14Kur'an'da İsrailoğulları

%77,8 oranıyla en yüksek oranı ile İHL mezunları cevaplamıştır.

H0: Değişkenler arasında anlamlı bir ilişki yoktur.

H1: Değişkenler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	37,815 ^a	20	,009
Likelihood Ratio	31,832	20	,045
Linear-by-Linear Association	,157	1	,692
N of Valid Cases	398		

a. 14 cells (46,7%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,07.

Tablo hücrelerinin %46.7'si yani 14 hücrede 5'in altında değer gözlemlendiğinden ve minimum beklenen değer de 5'in altında olduğu görüldüğünden Likelihood Ratio yöntemi kullanılmalıdır. Ancak signum değeri 0.05'den küçük olduğundan (0.045) H0 hipotezi RED edilir.

Sonuç olarak “Mezun olunan lise ile Kur’an da İsrailoğulları’nın geçmişteki durumları ile ilgili öğrencilerin bilgisi arasında anlamlı bir ilişkisi vardır” denilebilir.

Hız. Musa’nın kavmi için su araması ile asanı taşa vur emri gelip kayadan su fıskırması Bakara Suresi, 60. ayette anlatılıyor. Araf Suresi 130-136 ayetlerinde Yahudilerin Firavunun zulmünden kurtulmasını anlatır. Bakara suresi 61. Ayette ise Yahudiler çölde Allah’ü Teala tarafından yemek indirilmesi anlatılır.

Yahudilik tarihi günümüzde Basra yakınlarında Sümerlilerin bir şehri olan Ur’da doğan Hız. İbrahim ile başlatılmaktadır Sümerliler çok tanrılı bir inanca bağlıydılar. Sümer Tanrıları yeryüzünde yaşayan insan suretinde, insanüstü güçlere sahip tanrılardı. Hız. İbrahim’in inandığı ve anlattığı dinde ise her şeyi gören gözetken, tek ve görünmeyen bir Tanrı anlayışı telkin ediliyordu.

Tevrat’ın anlatımına göre Ur şehriden çıkan Hız. İbrahim, ailesiyle birlikte Harran bölgesine gelmiş, oradan Kenanlıların yaşadığı Kudüs civarlarına gelmişlerdir. Bölgedeki kuraklık sebebiyle Mısır’a gidip orada hayvancılık yaptıktan sonra tekrar Kenan diyarına göç eden Hız.İbrahim ve ailesi artık burada yerleşik hayata geçmiştir.

Yaşları ilerlemiş olmasına rağmen Hız. İbrahim ve eşi Sare’nin çocukları olmamıştır. Sare’nin de ısrarı ile cariyesi Hacer ile evlenen Hız. İbrahim’in İsmail adlı ilk çocuğu olmuştur. Aynı dönemde Sare’den de İshak adlı ikinci bir oğlu olmuş, Sare’nin kıskançlığı sebebiyle Hacer ve İsmail Hız. İbrahim tarafından Mekke’ye götürülmüştür. Daha sonraki dönemlerde İsmail Arapların atası olmuş, İshak ta Yahudilerin atası olarak kabul edilmiştir.

Tevrat’a göre Yahudilerin nesli İshak’tan itibaren oğlu Yakub ile devam etmiştir. Hız. Yakub’a İsrail ünvanı verildiği için bu topluluğa İsrailoğulları denmiştir. Hız. Yakub’un on iki çocuğu dünyaya gelmiştir ve içlerinden en çok sevdiği Yusuf’tur. Kardeşlerinin kıskançlıkları neticesinde Yusuf kuyuya atılmıştır. Oradan geçen bir kervan Yusuf’u Mısır’a götürüp firavunun sarayında görevli Potifar’a satmıştır. Potifar’ın karısı Yusuf’a aşık olmuş, ilgisine karşılık göremeyince iftira ederek Yusuf’u hapse attirmiştir. Hapisteyken firavunun rüyasını yorumlayan Yusuf, hapisten çıkarılmış ve firavunun yanında ekonomi, tarım ve ziraatla ilgili işlerden sorumlu bir konuma getirilmiştir.

Yusuf Filistin bölgesindeki ailesi ve kavmini Mısır'a getirmiş, sosyal sıkıntılara sebep olan barbar Hiksoslar ile yerli Kıptiler arasında verimli bir araziye İsrailoğullarını yerleştirmiştir. Böylece sosyal problemlerin çözümü yanında ziraat ve hayvancılıkta iyi konumda olan Yahudiler sayesinde Mısır ekonomisinde iyileşmeler gerçekleşmiştir. Fakat Hz. Yusuf'tan sonraki dönemlerde Mısır tahtına geçen firavunlar İsrailoğullarını yeniden köleleştirmiş, dört yüz yıl Mısır'da eğitimsiz köle bir topluluk olarak yaşamışlardır.

Mısır firavunu kahinlerin İsrailoğulları arasından bir erkek çocuğun dünyaya geleceğini ve bu çocuğun kendisini tahttan indireceği şeklinde yorumlanan bir rüya görmüş. Firavun bunun üzerine İsrailoğulları'ndan doğan tüm erkek çocuklarının öldürülmesi emrini verdiği halde o yıl doğan Musa'yı annesi ölüm korkusu ile bir sepette Nil nehrine bırakmıştır. Firavun'un kızı tarafından bulunan bu çocuk, firavunun çocuğu ile beraber aynı ortamda yetişmiş, aynı eğitimi almıştır.

Bir gün şehirde gezen Musa, bir Mısırlı ile İsrailinin kavga ettiklerini görür ve onları ayırmak isterken Mısırlının ölümüne sebep olur. Bunun üzerine Mısır'ı terk ederek, Medyen'e gider. Medyen'de Şuayp (Tevrat'ta Yetro) peygamberin yanında uzun yıllar çalışır ve O'nun kızı ile evlenir. Medyen'de iken Musa'ya peygamberlik verilmiş ve kavmini Mısır'dan çıkarması emredilir.

Hz. Musa görevlendirme sonrası Mısır'a gelmiş ve firavundan İsrailoğullarını serbest bırakmasını, Mısırdan çıkışlarına izin verilmesini istemiştir. Fakat Mısır ekonomik hayatında ve sosyal yapılanmasında küçümsenmeyecek boyutta katkısı olan bu köle toplumun çıkmasına izin vermek Mısır'ın çöküşü demek olacağı için firavun Hz. Musa'nın isteğine birçok defa karşı çıkmıştır. Tevrat'ta ve Kur'an'da her seferinde Hz. Musa tarafından mucizeler gösterildiği fakat firavunun kararını değiştirmedeği felaketlerin bu yüzden Mısırlıların başına geldiği ifade edilir. Nihayetinde Firavunun kendi çocuğunu kaybetmesi sonrası İsrailoğullarının çıkışına izin verilmesi ile Hz. Musa kavminin başında Mısır'dan Sina Yarımadasına doğru yönelmiştir.⁷⁰ Daha sonra pişman olan firavunda onları takip etmiştir.

Bu konuda Tevrat ve Kur'an'daki anlatımlarda paralellik vardır. Yunus Suresi'nin 90. Ayetinde anlatıldığı gibi Hz. Musa ve kavmi Kızıldeniz'e gelince

⁷⁰ Mehmet Bayrakdar, *Üç Dinin Tarihi*, (İstanbul: Say Yayınları, 2016), 39.

deniz yarılmış ve Hz. Musa kavmi ile açılan yoldan Sina Yarımadasına doğru ilerlemiştir. Ardından köklerini kurutma hevesiyle denizde açılan yola giren firavun ve askerleri İsrailoğullarının karşıya geçişleri sonrasında denizin kapanması ile suda boğulmuşlardır.

Sıkıntılı ve zorlu bir yolculuk sonrası Sina yarımadasının güney ucundaki Tur dağına eteğine yerleşen İsrailoğulları yaşanan olayların her aşamasında Hz. Musa'ya zorluklar çıkarmıştır.

Hz. Musa'nın otuz günlüğüne Tur dağına çıktığı dönemde kavmin başında kardeşi ve yardımcısı Hz. Harun'u bırakmıştır. Hz. Musa'nın kaldığı süreyi on gün uzatması kavminde huzursuzluğa sebep olmuş, Mısır'daki alıştıkları gibi gözle görülen bir Tanrı arayışı sonucunda kavimden toplan altınlarla bir buzağı heykeli yapılmıştır. Hz. Musa Tanrı tarafından kendisine verilen "On Emir" levhaları ile döndüğü zaman kavminin yeniden inkarcı bir yapıya bürünmüş olmalarına çok üzülmüştür.

Bu on emir şunlardır;

- a. Tanrı Tektir. Başka ilahlar tanınmayacak.
- b. Oyma put yapmak ve resim yapıp tapmak yasaktır.
- c. Tanrı ismini boş yere ağzına almayacaksın.
- d. Cumartesi günü kutsal gündür. O gün iş yapılmayacak.
- e. Babana ve anana hürmet edilecek.
- f. Katletmeyeceksin
- g. Zina etmeyeceksin
- h. Çalmayacaksın
- i. Komşuna karşı yalan şahadet etmeyeceksin
- j. Komşuya kötü gözle yaklaşmayacaksın.⁷¹

Hz. Musa'ya kavminin verdiği bu sıkıntılar aslında eğitimsiz ve köle anlayışına sahip bir toplum olmalarından kaynaklanmaktadır. Tevrat'ta İsrailoğulları'na Hz. Musa'ya verdikleri sıkıntı sebebiyle kırk yıl çölde kalma cezası verildiği söylenmektedir.⁷² Oysa asıl sebep köleleşmiş bir toplumun Hz. Musa'nın önderliğinde eğitilmesi ve iki neslin değişimi sonrası doğum ile özgürlüğü elde

⁷¹ Mehmet Bayrakdar, *Üç Dinin Tarihi*, (İstanbul: Say Yayınları, 2016), 40.

⁷² Ali Osman Kurt, *Din Değiştirme*, (İstanbul: Gökkuşbe Sistem Yayıncılık, 2004), 87.

edenlerin oluşturduğu eğitimli ve inanan bir İsrailoğulları'nın oluşturulması düşüncesidir.

Hız. Musa kavminin başında kırk yıl Sina Çölünde peygamberlik yaptığı süre içinde Allah'ın vahyettiği ayetlerle On Emir levhalarını özel yapılmış Ahit Sandığında muhafaza etti. Hız. Musa Tevrat'ta bahsedilen Yahudilerin Mısır'a gelmeden önce yaşadıkları Kudüs ve civarı, Arz-ı Mevut denilen kutsal topraklara kavmini götürememiştir. Sina çölünün Filistin'e yakın bölgesinde, Moeb diyarında Hız. Musa yüz yirmi yaşında vefat etmiş ve oraya gömülmüştür. Hız. Musa Yahudiliği itikat, ibadet, ahlak ve hukukla ilgili kurallar açısından tamamlanmıştı.⁷³

İsrailoğulları'nı kutsal topraklara Hız. Musa'dan sonra kavmin başına geçen Yeşu götürebilmiştir.

Yeşu'dan sonra bir süre lidersiz kalan İsrailoğulları'nın başına Hız. Davut geçerek İsrailoğulları'nın yeniden bir araya gelmesini sağlamış ve Kudüs'ü fethederek krallığını kurmuştur.

Hız. Davut başkent Kudüs ve çevresinde su kemerleri ve kanalları gibi ciddi imar faaliyetleri yapmıştır. Kur'an'da belirtildiği gibi özellikle demir işleme alanında sanayi gelişmiştir. İnanç konusunda ise halkın birliğini sağlayacak olan bir mabet inşasına başlanmış oğlu Süleyman döneminde iken ancak tamamlanmıştır.

Kudüs'teki Moriah Dağı'nda yapılan bu mabet hem Hız. Süleyman'ın krallığının yönetim merkezi hem de Yahudi dininin ibadet merkezi olarak uzun yıllar kullanılmıştır. Birinci Mabet Dönemi de böylece başlamıştır. İsrailoğulları Hız. Süleyman'ın yönetiminde dönemin en refah toplumu ve en zengin devleti haline gelmiştir bu da düşmanlarını artırmıştır.

Hız. Süleyman'ın vefatından sonra kuzeyde başkenti Samariye olan İsrail Krallığı ile güneyde başkenti Kudüs olan Yahuda Krallığı olarak devlet ikiye bölünmüştür.⁷⁴ Kısa zaman içerisinde İsrail Krallığının başındaki Yerobeam, halkın Kudüs mabedine teveccühünü azaltmak için yaptırmış olduğu altın buzağılara tapmalarını isteyerek Tevrat'ın hükümlerini yürürlükten kaldırmış, putperestliği kurmaya çalışmıştır. M.Ö. 722 yılında Mezopotamya'da hakim olan Asur

⁷³ Mehmet Bayraktar, *Üç Dinin Tarihi*, (İstanbul: Say Yayınları, 2016), 27.

⁷⁴ Ali Osman Kurt, *Din Değişirme*, (İstanbul: Gökkuşbe Sistem Yayıncılık, 2004), 88.

İmparatorluğu'nun saldırısı ile İsrail Krallığı yıkılmıştır. Asur'lular krallığın her tarafını talan etmişler, Yerobeam'ın yaptırdığı mabedi yıkmışlardır.

M.Ö. 587 yılında ise yine Asur Krallarından Buhtunnasir (Nebukadnesar) Yahuda devletini istila etmiş, Kudüs mabedini yıkmış, halkını tüm zenginlikleri ile birlikte Babil şehrine sürgün etmiştir. Mabedin yıkılışı ile birinci mabed dönemi de sona ermiştir.

İsrailoğulları'nın hayatında Babil dönemi önemli izler bırakmıştır. Yaklaşık 50 yıl sonra Kral Cyrus tarafından Asur İmparatorluğu'nun yıkılması ile İsrailoğulları'na yeniden özgürlük kapıları açılmış fakat Babil'deki hayatı bırakmayıp kalanlar olduğu gibi Kudüs'e ve başka ülkelere göç edenler de olmuştur. Babil'de kalan Yahudiler sonraki dönemlerde Yahudiliğin şekillenmesinde ve kutsal kabul edilen Talmut'un meydana getirilmesinde önemli rol oynamışlardır.

Kudüs mabedi Yerubabel döneminde, M.Ö. 516 yılında yeniden inşa edilmiş böylece ikinci mabet dönemi başlamıştır. Yahudiliğin bu dönemde milli bir din halini almasını sağlayan Ezra'dır. Ezra, Asurlular tarafından Kudüs yakıldığı zaman yok olan Tevrat'ı bir araya getirmiş İsrailoğulları'nın dağınıklık sebebiyle yok olmaları endişesi ile de Yahudi anne ve babadan doğmuş olma şartını getirerek Yahudilik'te etnik kimliği öne çıkarmış, ibadet ve törenleri yeniden düzenlemiştir.

İkinci mabet dönemi MS 70 yılına kadar sürmüştür. Roma imparatorluğu idaresi altında yaşayan Yahudiler dini ve siyasi baskıların artması ile isyan çıkarmışlar, Kudüs Romalılar tarafından işgal edilmiş ve mabet tekrar yıkılmıştır. O günden itibaren Yahudilerin mabedin yıkılmayan batı duvarına gelerek dua etmeleri günümüzde de halen uygulanan bir davranıştır.

İslam fetihleri sonrası huzurlu bir hayata kavuşan Yahudiler Haçlı seferlerinin gerçekleştiği XIII. Yüzyıl'da bir süre sıkıntı çekseler de Selahattin Eyyübi' nin bölgeye hakim olmasından sonra yeniden rahat bir yaşama kavuşmuşlardır.

Babil'den çıktıktan sonra Kuzey Afrika üzerinden İber yarımadasına giden Yahudiler, Endülüs Emevileri döneminde yönetimde, sosyal ve kültürel yaşantıda önemli roller üstlenmişlerdir. İslam alimlerinden de ders almış eserlerini Arapça yazan Yahudi din bilgini Maimonides (Rambam, İbni Meymun) Yahudi hukukunun yeniden kaleme almış, Yahudi yaşantısını Tevrat ve Talmut ışığında düzenlemiş bir

kişidir. Maimonides için Yahudiler “Peygamberlik Musa’ya verilmeseydi kesinlikle Maomonides’e verilirdi” derler.

Orta çağda Hristiyan kilisesinin dini problemleri çözemeyişi sosyal sıkıntıları artırmış siyasi krizler baş göstermiştir. Bununla beraber kilise Yahudi düşmanlığı da yapmıştır. XI. Yüzyıl’da başlayan Müslümanların İber yarımadasından çıkarılması sırasında 1492 yılında İspanya Kralı Ferdinand’ın Yahudileri de çıkartması ile bölge tamamen Hristiyanlaştırılmıştır. Bu sıkıntılı dönemde Osmanlı padişahı II . Beyazıt Yahudilerin Osmanlı topraklarına yerleşmelerine izin vermiş, dini işlerin yürütüldüğü hahambaşılığı kurulmuştur.

Ükelere göre değişse de Yahudiler Avrupa’da XX. Yüzyıla kadar ciddi sıkıntılarla karşılaşmışlardır. XIX. Yüzyıl’dan itibaren Amerika’ya göç eden Yahudiler Yahudi kimliği ve dini ile ilgili yeni yorumlar yapmışlar ve yeni Yahudi mezhepleri ortaya çıkmıştır. Yine XX. Yüzyılın ortasında Filistin’de Birleşmiş Milletlerin öncülüğünde kurulan İsrail devleti dünyanın bir çok ülkesindeki Yahudilerin buraya göç edip yerleşmelerine sebep olmuştur.

Günümüzde Yahudi Mezhepleri Ortodoks Yahudilik, Muhafazakar Yahudilik, Reformist Yahudilik, Yeniden Yapılanmacı Yahudilik şeklindedir.⁷⁵

- a. Ortodoks Yahudilik, Hz. Musa’nın getirdiği kanunlara uyan, mabedin yıkılmasından sonra çoğunluğu oluşturan topluluktur. Tevrat’a ve Talmut’a sıkıca bağlıdır, Mesih’in geleceğine inanırlar.
- b. Reformist Yahudilik, XVIII. Yüzyılın sonunda Avrupa’da ortaya çıkmış ve günümüzde Amerika’da yayılmıştır. Cumartesi yasaklarının bazılarını ve ibadette erkek kadın ayrımını kaldırmışlardır. Geleneğe karşı çıkmışlardır.
- c. Muhafazakar Yahudilik, XIX. Yüzyılda ortaya çıkmış ve Ortodokslar kadar katı olmayıp Reformistler gibi de geleneği dışlamamışlardır. Yahudi milli kimliğine sahip çıkarken hukuklarının da şartlara göre değişebileceğini söylemişlerdir.
- d. Yeniden Yapılanmacı Yahudilik, XIX. Yüzyılın başında Yahudilik vahyedilmiş bir din değil dini bir medeniyettir, Yahudiler seçkin bir millet

⁷⁵ Mehmet Bayraktar, *Üç Dinin Tarihi*, (İstanbul: Say Yayınları, 2016), 130.

değildir, Yahudilik Yahudi halkı arasındaki ilişki ve yaşam tarzıdır diyen Mordecai Menahem Kaplan tarafından kurulmuştur.

Yahudi dininde, helal ve haram yiyecek uygulaması eti yenen ve yemeyen hayvanlar pişirme ve yeme usulleriyle ilgili ayrıntılı kurallar vardır. Yenilebilir kabul edilen gıdalara İbranicede uygun anlamına gelen kaşer kelimesiyle ifade edilir. Kurtlu veya böcekli olmayan bütün sebze ve meyveler ve bunlardan Yahudi eliyle üretilen alkollü içecekler Kaşer kabul edilir. Hayvanlar içinde yarı tırnaklı ve toynaklı olup geviş getiren memelilerin, yırtıcı olmayan kuşların, yüzgeci ve pulları olan deniz hayvanlarının ve sürüngenlerin yenmesine usulüne uygun hazırlanırsa izin verilmiştir.⁷⁶

Balık eti hariç, sütü ve etli yiyecekleri birlikte pişirme ve yeme yasağı bulunmaktadır.⁷⁷Bu yasaklar gereğince dindar Yahudiler mutfağında bir etli diğeri sütü ürünlerde kullanılan iki ayrı mutfak takımı bulundurur.⁷⁸ Et ihtiva eden bir yiyeceğin yenmesi halinde belli bir süre bekledikten sonra sütü ürün tüketilebilmektedir. Kaşer yiyecek uygulaması bugün Ortodoks Yahudilik'te devam ettirilirken modern toplum hayatına entegre olan liberal Yahudiler tarafından kısmi olarak uygulanabilmektedir.⁷⁹

Yahudi takvimine göre yer alan toplam on bir bayramdan altısı büyük, ikisi küçük ve üçü de modern bayram olarak sınıflandırılmıştır. Bu bayramların ortak özelliği bayramların ilk ve son günlerinde yemek hazırlığı hariç iş yapma yasağının uygulanıyor olmasıdır. Roş ha-Şana Yahudi yeni yılına karşılık gelir ve bu günlerde tövbeye çağrı mahiyetinde sinagoglarda koç boynuzundan yapılmış Şofar üflenir. Yılın ilk on günlük dönemi tövbe, nefsi muhasebe dönemidir. Bu dönemin sonuna ilk ayın onuncu gününe denk gelen Yom Kipur da Yahudi takviminin en kutsal günü kabul edilir. Bu gün tövbe ve tefekküre ayrılan bir gündür.⁸⁰

Yom Kipur'dan beş gün sonra yine Tevrat'ta üç büyük hac bayramı olarak bahsi geçer. Bu bayramda erkekler Mabede gelip takdime ve kurban sundukları bu Çardaklar Bayramı(Sukkot) hasat zamanında yapıldığı için Hasat Bayramı olarak da

⁷⁶ Tesniye 14/6-20, 12/21. Levililer 11/3, 41/43

⁷⁷ Çıkış 23/19- 34/26, Tesniye 14/21.

⁷⁸ Mahmut Aydın, *Anahatlarıyla Dinler Tarihi*, (İstanbul: Pasifik Ofset, 2011), 310.

⁷⁹ Salime Leyla Gürkan, *Yahudilik*, (İstanbul: TDV Yayın Matbacılık, 2008), 142.

⁸⁰ Mehmet Aydın, *Ansiklopedik Dinler Sözlüğü*, (Konya: Damla Ofset, 2005), 396.

isimlendirilmiştir. Bu bayram Mısır'dan çıkış sonrası çölde geçirilen günlere bağlantılıdır.

Nisa ayının on beşinci ve yirmi birinci günleri zirâi açıdan Yahudi hac bayramlarının ilki olan Çıkış Bayramı (Pesah) kutlanır. Hasat dönemine denk gelen Pesah günümüz Yahudilerinin en fazla rağbet gösterdiği bayramların başında gelmektedir. Bu bayram süresince mayalı hamur bulundurmak ve tüketilmesi yasaktır.

Sivan ayının altıncı gününde üç büyük bayramdan biri olan Şavuot kutlanmaktadır. Pesah bayramı İsrailoğulları'nın fiziki kölelikten, Şavuot bayramı ise manevi kölelikten kurtuluşunu temsil ettiğine inanılır.

Tevtat sonrası döneme dayandıkları için küçük bayram olarak nitelenen Hanuka ve Purim'de günümüz Yahudileri tarafından önemsenen iki bayramdır.

Hanuka ışıklar bayramı olarak isimlendirilir. Purim ise kuralar manasındadır. Yahudi cemaatinin yok edilmedi için Vezir Haman tarafından yok edilme tarihini belirlemek için kuraya başvurmasından dolayı bu isim verilmiştir.⁸¹

8.2 YAHUDİLİKTE ON EMİR

“Aşağıdakilerden hangisi “On Emir” den biri değildir?” şeklindeki sorumuza Tablo 33'deki gibi;

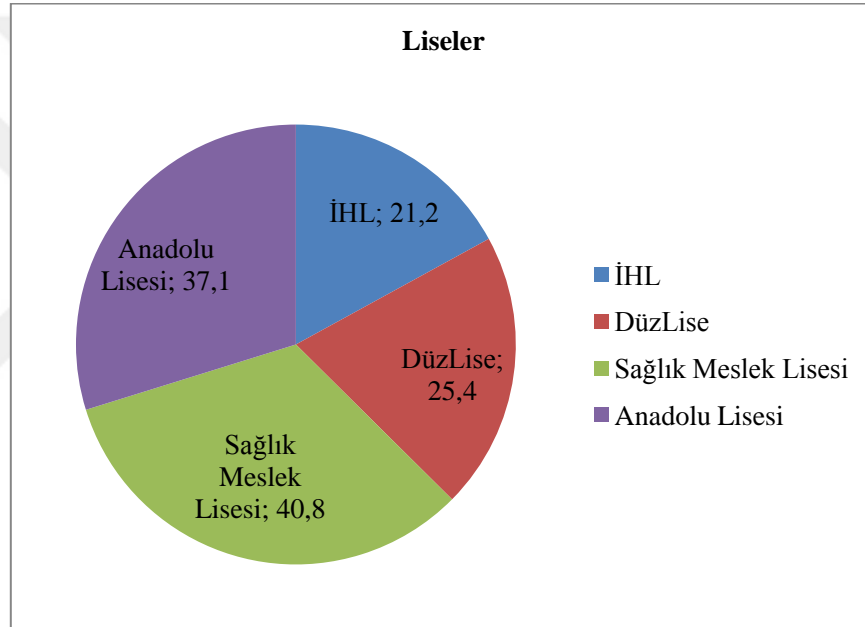
Tablo 18 Ankete Katılan Deneklerin On Emir Değerlendirmesi Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Babana ve annene hürmet edeceksin	13	3,3
Tanrının adını boş yere ağzına ağzına almayacaksın.	75	18,8
Her Cumartesi oruç tutacaksın.	200	50,3
Yalancı şahitlik yapmayacaksın.	7	1,8
Bilmiyorum	103	25,9
Total	398	100,0

⁸¹ Salime Leyla Gürkan, *Yahudilik*, (İstanbul: TDV Yayın Matbacılık, 2008), 168.

On Emir'den biri de "Cumartesi günü kutsal gündür. O gün iş yapılmayacak." şeklinde ama oruç tutacaksın demiyor ankete katılan öğrencilerin yarısı Her Cumartesi oruç tutacaksın şikkını işaretleyerek doğru cevabı vermiştir.

Ancak % 25.9 gibi büyük bir oranda üniversite öğrencisi de İHL'de Dinler Tarihi dersinde ve Lise 11. Sınıf müfredatında Yahudilik ve Hristiyanlık konusu içinde işlendiği halde "bilmiyorum" şikkını işaretlediği görülmektedir. Bunların liselere göre dağılımı şöyledir;

15Yahudilik'te On Emir

8.3 YAHUDİ İNANCI

“Geleneksel Yahudi inancına göre bir kişinin Yahudi kabul edilmesi için öncelikli şartı aşağıdakilerden hangisidir?” şeklindeki sorumuza öğrenciler Tablo 34’de görüldüğü gibi;

Tablo 19 Ankete Katılan Deneklerin Yahudi kabul edilmesi şartı Değerlendirmesi Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Mesih bekleme inancına sahip olmak	10	2,5
Yahudi koşer kurlarını kabul etmek	22	5,5
Tek tanrıya inanmak	15	3,8
Yahudi bir anneden doğmuş olmak	285	71,6
Bilmiyorum	66	16,6
Total	398	100,0

Kudüs mabedi Yerubabel döneminde, M.Ö. 516 yılında yeniden inşa edilmiş böylece ikinci mabet dönemi başlamıştır. Yahudiliğin bu dönemde milli bir din halini almasını sağlayan Ezra’dır. Ezra, Asurlular tarafından Kudüs yakıldığı zaman yok olan Tevrat’ı bir araya getirmiş İsrailoğulları’nın dağınıklık sebebiyle yok olmaları endişesi ile de Yahudi anne ve babadan doğmuş olma şartını getirerek etnik kimliği öne çıkartmış, ibadet ve törenleri yeniden düzenlemiştir. Böylece yaygın olarak bilinenin de bu yönde olduğunu ankete katılan üniversite öğrencilerinin %71,6 sının Yahudi bir anneden doğmuş olmak şikkını işaretlemiş olmasından anlaşılmaktadır.

8.4 YAHUDİLİĞİN MEZHEPLERİ

“Yahudiliğin mezhepleri var mıdır?” şeklindeki sorumuza öğrenciler Tablo 35’de görüldüğü gibi;

Tablo 35 Ankete Katılan Deneklerin Yahudiliğin Mezhebi Değerlendirme Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Evet	219	55,0
Hayır	56	14,1
Bilmiyorum	123	30,9
Total	398	100,0

Ankete katılan öğrencilerin yarısından fazlası evet Yahudi Mezhepleri vardır derken Anadolu’da Yahudiliğin hemen hemen olmayışı havra ya da sinagog bulunmayışı nedeniyle %30’u bilmiyorum şikkını, %14,1 i de Hayır Yahudiliğin mezhebi yok şeklinde işaretlemiştir.

“Aşağıdakilerden hangisi Yahudi mezheplerinden biri değildir?” şeklindeki sorumuza da Tablo 36’deki gibi;

Tablo 20 Ankete Katılan Deneklerin Yahudi Mezhepleri Değerlendirme Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Ortodoks Yahudilik	37	9,3
Reformist Yahudilik	33	8,3
Yeniden Yapılanmacı Yahudilik	96	24,1
Katolik Yahudilik	60	15,1
Bilmiyorum	172	43,2
Total	398	100,0

%43,2 oranla 172 öğrenci bilmediğini işaretlemesi ve diğer şıklara verilen cevapların da birbirine yakın olması bize bu konu hakkında bilgilerinin olmadığını işaret etmektedir. Ortodoks Yahudilik ve Katolik Yahudilik şıklarını işaretleyen öğrenciler Katolik ve Ortodoks kelimeleri Hıristiyanlıkta olan mezhep isimleri olduğu için buraya da işaretlemişlerdir.

9. HİRİSTİYANLIK

9.1 KUR'AN'DA HZ. İSA

“Aşağıdakilerden hangisi Kur'an'da Hz. İsa ile ilgili bahsedilen hususlardan biri değildir?” şeklindeki sorumuza Tablo 37'deki gibi;

Tablo 21 Ankete Katılan Deneklerin Kur'an'da Hz. İsa Değerlendirme Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Hiz. Muhammed'i müjdelemesi	31	7,8
Ruhu'l-Kudüs ile te'yid edilmesi	56	14,1
Allah'tan bir kelime oluşu	108	27,1
Kıyamete yakın yeryüzüne ineceği	89	22,4
Bilmiyorum	114	28,6
Total	398	100,0

Bu soruda da birbirine yakın sonuçlar çıktığı için öğrencilerin konu hakkında bilgi sahibi olmadıklarını görülmektedir. Kıyamete yakın yeryüzüne ineceği şıkkını işaretleyen %22,4 lük bir kısımdaki üniversite öğrencileri de lisede aldıkları bilgiye göre cevaplamışlardır.

Kur'an'da Allah'ü Teala Hz İsa'yı Allah tarafından bir kelime ve Mesih olarak Ali İmran Suresi 45. Ayette müjdeliyor. Hz. İsa kendinden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı ve kendinden sonra gelen Hz. Muhammed'i müjdeleyici olarak geldiği Saff Suresi 6. Ayette geçmektedir. Yine Bakara Suresi 87. ayette onu Ruhu'l- Kudüs yani Cebrail'le destekledik şeklinde geçiyor.

Günümüzde dünya üzerinde nüfusu en kalabalık olan din Filistin bölgesinde doğmuş olan Hıristiyanlıktır. Hıristiyan kelimesinin anlamı yağlanarak kutsanmış anlamındadır. Hz İsa'nın tebliğiyle ortaya çıkan Hıristiyanlık zamanla değişime uğramıştır.⁸² Roma İmparatorluğunun hakimiyeti altındaki Filistin bölgesinde yaşayan Yahudiler dini konuları çıkar meselesi haline getirmiş çeşitli mezheplere ayrılmıştır. Kudüs'teki mabedi ticarethaneye döndürmüş, inançları şekilci bir hale gelmiştir. Yahudiler tek tanrı inancına sahip oldukları için Putperest Romalılardan

⁸² Mehmet Bayrakdar, *Üç Dinin Tarihi*, (İstanbul: Say Yayınları, 2016), 181.

kurtulmak istemişler ve Kurtarıcı Mesih beklentisi içine girmişlerdir. Bekledikleri Mesih Hz. Davut'un soyundan güçlü biri olacak, Yahudileri kurtarıp Hz. Davut zamanındaki gibi zenginliğe kavuşturacaktır.

İsa'nın bir mucize olarak babasız bir şekilde dünyaya gelişi dünyada her şeyin bir sebep sonuç ilişkisi içerisinde olması gerektiği inancına sahip olan Yahudiler tarafından kabul edilmemiştir. Hz. Meryem'i iffetsizlikle suçlamışlardır. Hıristiyanlar ve Müslümanlar Hz. Meryem'in hamile kalışı ve İsa'nın doğumu hakkında benzer yaklaşım sergiler.

Hz. İsa topluma uyarılarını yapmış ve etrafında ona inanan havarileri ile bir cemaat oluşturmuştur.

Hz. İsa'nın mesajları tüm insanlığadır ve kurtuluşun fakirlikte olduğunu söylemektedir. Bu tür söylemler Yahudileri rahatsız etmiş ve bunun üzerine Roma'lı yöneticilere İsa'nın yönetime karşı tehdit oluşturacağını söyleyerek O'nun çarmıha gerilmesine sebep olmuşlardır. Hıristiyanlıkta İsa çarmıha gerildikten üç gün sonra dirilerek Havarileriyle birlikte yaşamış ve sonrasında göğe yükselmiştir. Tarsus'lu bir din adamı olan Yahudi Pavlos Hıristiyan olup Yahudi olmayanlar arasında Hıristiyanlığı yaymıştır.

Pavlos'un etkisiyle yayılan Hıristiyanlık putperest Roma'lı idarecileri tedirgin etmiş, iki asır boyunca Hıristiyanlara karşı dini ve siyasi birliği sağlamak için baskı yapmışlardır.⁸³ Baskı altındaki Hıristiyanlığın yeraltı şehirleri ve mağaralarda yayılmasının önüne geçemeyince 313 yılında İmparator Konstantin tarafından Milan Fermanı ile Hıristiyanlık din olarak kabul edilmiştir.⁸⁴ Hıristiyanlığın serbest kalmasıyla farklı inanç ve uygulamalar ve onlarca İncil ortaya çıkmıştır. İmparator Konstantin bu durumda ortaya çıkan sosyal sıkıntıları gidermek, inanç birliği sağlamak amacıyla İznik'te 325 yılında ilk genel konsili gerçekleştirmiştir. Konsilde Tanrısal anlayış çerçevesinde baba ve oğul kavramları kabul edilmiş çok sayıdaki İncil'den en yaygın olan dört tanesi sahih (kanonik) kabul edilmiştir.⁸⁵

⁸³ Ali Osman Kurt, *Din Değiştirme*, (İstanbul: Gökkubbe Sistem Yayıncılık, 2004), 145

⁸⁴ Ali Osman Kurt, *Din Değiştirme*, (İstanbul: Gökkubbe Sistem Yayıncılık, 2004), 149.

⁸⁵ Ahmet Aras, *Mitoloji ve Din*, (Eskişehir: Anadolu Üniv. Yayınları, 2012), 163.

MEZHEPLER

11. Yüzyıl'da kilise birliği bozulmuş, iki büyük mezhep ortaya çıkmıştır: Katolik Mezhebi ve Ortodoks Mezhebi. Daha sonra 16. Yüzyıl'da Batı Kilisesi içerisinde bir bölünme ile de Protestanlık meydana gelmiştir.⁸⁶

A. Katolik Mezhebinin başlıca özellikleri:

- a. Roma Katolik Hıristiyanlığın merkezidir.
- b. Mezhebin lideri Papa'dır.
- c. Evrensel kurtuluş Kutsal-Ruhun idaresi altındaki Katolik Mezhebine bağlanmakla elde edilir.
- d. Dini hükümleri sadece din adamları öğretebilir.
- e. Kutsal-Ruhun, babadan ve oğuldan birlikte çıktığına inanılır.
- f. Rahiplerin bekârlığı zaruridir.
- g. Noeli 4. Asırdan beri 25 Aralıkta kutlanır.
- h. Yedi sakramenti kabul edilir.

B. Ortodoks Mezhebinin başlıca özellikleri:

- a. Kutsal-Ruhun, sadece babadan çıktığına inanılır.
- b. Papa'nın dokunulmazlığı ve liderliğini kabul etmezler.
- c. Kendilerini ilk bin yılın kilisesi olarak görmektedirler.
- d. Rahipleri evlenebilir.
- e. İkonlara saygı göstermektedirler.
- f. Noeli 6 Ocak'ta kutlanırlar.
- g. Her Ortodoks patriği bağımsızdır.

C. Protestan Mezhebinin başlıca özellikleri:

- a. Cemaatin olduğu yerde mutlaka kilisenin de olması gerektiğini söylerler.
- b. Vaftiz ve Evharistiya'yı kabul ederler.
- c. Vatikan ve Papa'nın otoritesini benimsemezler.
- d. Kitab-ı Mukaddes dini olmak isterler.
- e. Kurtuluşun Allah'ın inayetiyle olabileceğine inanmaktadırlar.
- f. Kadınların da kilise hizmetlerinde yer alabileceğini söylerler.⁸⁷

⁸⁶ Baki Adam, *Dinler Tarihi El Kitabı*, (Ankara: Grafiker Yayınları, 2016), 176.

⁸⁷ Mehmet Bayrakdar, *Üç Dinin Tarihi*, (İstanbul: Say Yayınları, 2016), 408.

SAKRAMENTLER

Vaftiz; Bütün Hıristiyan kiliselerinin birlikte kabul ettiği iki temel sakramentten birincisi Vaftiz ikincisi ise Evharisttir. Hıristiyanlıkta vaftiz bir çeşit dine giriş törenidir. İsa Mesih insanları aslî günahattan arındırmak amacıyla kendisini feda ederek çarmıhta ölmüş ve yeniden dirilmiştir. Vaftiz İsa Mesih'in bu eylemlerine sembolik katılımın ifadesidir.⁸⁸

Vaftizle kişinin aslî günah kirinden ölüp yeniden İsa Mesih'te dirilmesini simgeler.

Evharist; Hıristiyan geleneğine göre İsa Mesih'e katılmayı veya gizemli bir şekilde İsa ile birleşmeyi anlatmaktadır. Bu konudaki referans alınan nokta ise İsa Mesih'in havarileriyle yemiş olduğu son yemekte söylediği ve İncillerde geçen şu sözlerdir:⁸⁹

Yemek sırasında İsa eline ekmeğe aldı, şükran duasını yapıp ekmeği böldü ve öğrencilerine verdi.” Alın, yiyin” dedi, “Bu benim bedenimdir.” Sonra bir kase alıp şükretti ve bunu öğrencilerine vererek “Hepiniz bundan için” dedi.”Çünkü bu benim kanımdır, günahlarının bağışlanması için birçokları uğruna akıtılan anlaşma kanıdır” (Mat.26:26-28)⁹⁰Bu ayine Komünyon ayini veya şükran ayini de denmektedir.⁹¹

Konfirmasyon; Güçlendirme ayini, Hıristiyan olduktan sonra Kutsal Ruh'un inayetini kazanmak vaftizle alınan nurun tamamlanması için yapılır.

Günah İtirafı; Katolik ve Doğu kiliselerinde günah itirafı kurtuluş için yapılması gerekir. Kişinin bir rahip huzurunda günahlarını itiraf etmesi, rahibin de ona nasihat ederek baba, oğul ve kutsal ruh adına bağışlamasıdır.

Nikah; Katolik ve Doğu kiliselerinde evlilik kutsal bir eylem olarak görüldüğü için nikah da bir sakrament olarak değerlendirilir. Nikah törenleri kilisede dini ayin eşliğinde yapılır.

⁸⁸ Mehmet Aydın, *Ansiklopedik Dinler Sözlüğü*, (Konya: Damla Ofset, 2005), 776.

⁸⁹ Şinasi Gündüz, *Hıristiyanlık*, (İstanbul: 2008), 143.

⁹⁰ Krş. Markus 14/22, Luka 22/19.

⁹¹ Mehmet Aydın, *Dinler Tarihine Giriş*, (Konya: Literatürk, ,2010), 241.

Rahip Takdisi; Katolik ve Doğu kiliselerinde rahip ataması da bir sakrament olarak kabul edilir. Kilise hiyerarşisi içinde yer almak için dinî törenle bir üs ruhban tarafından atanır.

Son/Hasta Yağlama; Katoliklerde ölüm döşegindeki hastalara yapılan törendir. Kişinin kilisenin bir üyesi olduğunun vurgulanması, günahlarının affedilmesi, ruh ve bedeninin şifa bulması amaçlanır.⁹²

Günlük İbadetleri; sabah ve akşam iki ibadet vakti vardır. İncil veya Tevrat'tan pasajlar okuyan rahip onları yorumlar ve ilahiler okunur.

Haftalık İbadetleri; Pazar günü Hıristiyanlar temiz olarak Kilise'ye gelir, Kilisede İncil okunur, vaaz verilir Kitab-ı Mukaddes'in yorumu yapılır.⁹³

HIRİSTİYANLIK'TA YILLIK İBADETLER;

Noel Bayramı: Hz. İsa'nın doğum günü kabul edilir. Hıristiyanlıkta önemli bir yeri vardır.⁹⁴ Noel'i Katolikler 25 Aralıkta, Doğu ve Ermeni kiliseleri ise 6 Ocak'ta kutlamaktadır.⁹⁵

Paskalya: Hıristiyanların bayramlarının en önemli ve kutsal olanı, İsa'nın dirilişi anısına kutlanan Paskalyadır, nisan ayında kutlanır, kutlama öncesinde oruç dönemi vardır.⁹⁶ Paskalya dönemi, Kül Çarşambası ile başlar ve Pentakost kutlaması ile son bulur. Paskalya da Easter yumurtaları denen boyalı yumurtalar ya da yumurta şeklinde hediyeler hazırlanır.⁹⁷

Meryem Ana Günü: Hz. Meryem'in ahlakını, iffetini kızlara tanıtmak için Ağustos ayının 15'ine yakın Pazar günü kutlanır.

Haç Yortusu: Hz. İsa'nın çarmıhını sembolize eden Haç kutsaldır ve bu alete bakarak Hz. İsa'nın çarmıhı hatırlanır ve öldürülmesi yad edilir. ⁹⁸

⁹² Şinasi Gündüz, *Hıristiyanlık*, (İstanbul: 2008),148

⁹³ Mahmut Aydın, *Anahatlarıyla Dinler Tarihi*, (İstanbul: Pasifik Ofset, 2011), 372.

⁹⁴ Mehmet Bayrakdar, *Üç Dinin Tarihi*, (İstanbul: Say Yayınları, 2016), 406.

⁹⁵ Mehmet Aydın, *Dinler Tarihine Giriş*, (Konya: Literatürk, ,2010), 243.

⁹⁶ Mehmet Aydın, *Ansiklopedik Dinler Sözlüğü*, (Konya: Damla Ofset, 2005), 599.

⁹⁷ Şinasi Gündüz, *Hıristiyanlık*, (İstanbul: İSAM Yayınları, 2008), 152.

⁹⁸ Mehmet Aydın, *Dinler Tarihine Giriş*, (Konya: Literatürk, ,2010), 243.

Haç, Orta Çağ'dan bu yana Hıristiyanlar tarafından kullanılan bir semboldür. Kiliseler ve evlerin yanında, kıyafet gibi günlük yaşam alanlarında haç motifi sıkça kullanılır. Duaya başlarken, sevinç ve ya korku hallerinde haç işareti yapılır. Haç sembol olarak, kişiyi Tanrıyla doğrudan ilişkiye geçiren nefsi ortadan kaldıran, kötülükleri ve şeytanı uzaklaştıran iyiliklere vesile olan bir unsur olarak görülür.⁹⁹

9.2 HZ. İSA'NIN DİRİLİŞİ

“Hz. İsa'nın dirilişini anmak üzere her yıl ilkbaharda değişik tarihlerde yapılan ibadet aşağıdakilerden hangisidir?” şeklindeki sorumuza Tablo 38'deki gibi;

Tablo 22 Ankete Katılan Deneklerin Hıristiyan İbadetleri Değerlendirme Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Paskalya	206	51,8
Hac	12	3,0
Haç yortusu	40	10,1
Noel	50	12,6
Bilmiyorum	90	22,6
Total	398	100,0

Ankete katılan öğrencilerin %51,8'i Nisan ayında Hıristiyanların İsa'nın dirilişi anısına kutladıkları bayramlarının Paskalya olduğunu işaretleyerek bilgi sahibi olduğunu göstermiştir.

9.3 HIRİSTİYANLIKTAKİ İSA MESİH

“Aşağıdakilerden hangisi Hıristiyan inancına göre insanın nefsini inkar etmesi ve İsa Mesih'in peşinden gitmesi anlamına gelir?” şeklindeki sorumuza Tablo 39'deki gibi;

⁹⁹ Şinasi Gündüz, *Hıristiyanlık*, (İstanbul: İSAM Yayınları, 2008), 153.

Tablo 23 Ankete Katılan Deneklerin Haç Değerlendirme Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Haç çıkarmak	75	18,8
Kilisede mum yakmak	63	15,8
Suya haç atmak	37	9,3
Haç taşımak	69	17,3
Bilmiyorum	154	38,7
Total	398	100,0

Haç'ı Hıristiyanların sembol olarak, kişiyi Tanrıyla doğrudan ilişkiye geçiren nefsi ortadan kaldıran, kötülükleri ve şeytanı uzaklaştıran iyiliklere vesile olan bir unsur olarak gördüklerini bilmediklerini; %38,7 oranla 154 öğrencinin bilmiyorum şikkını işaretlemesi ve diğer şıklara da yakın oranlarda cevap verilmesinden anlaşılmaktadır.

9.4 HIRİSTİYANLIKTAKİ ŞÜKÜR DUASI

“Hıristiyanlıkta “Tanrı’ya şükür duasında bulunma” ayini aşağıdakilerden hangisidir?” şeklindeki sorumuza Tablo 40’deki gibi;

Tablo 24 Ankete Katılan Deneklerin Şükran Ayini Değerlendirme Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Evharistiya	73	18,3
Konfirmasyon	52	13,1
Vaftiz	68	17,1
Hastaları yağlama	9	2,3
Bilmiyorum	196	49,2
Total	398	100,0

Hıristiyan sakramentlerinden Evharistiya Ayinine Komünyon Ayini veya Şükran Ayini de denmektedir.¹⁰⁰ Ankete katılan öğrencilerin yarıya yakınının bilmediğini işaretlemesi ve diğer şıklara da yakın oranlarda cevap verilmesi bize öğrencilerin bu konuda bilgilerinin olmadığını düşündürmektedir.

¹⁰⁰ Mehmet Aydın, *Dinler Tarihine Giriş*, (Konya: Literatürk, 2010), 241.

9.5 HIRİSTİYANLARIN YILLIK İBADETLERİ

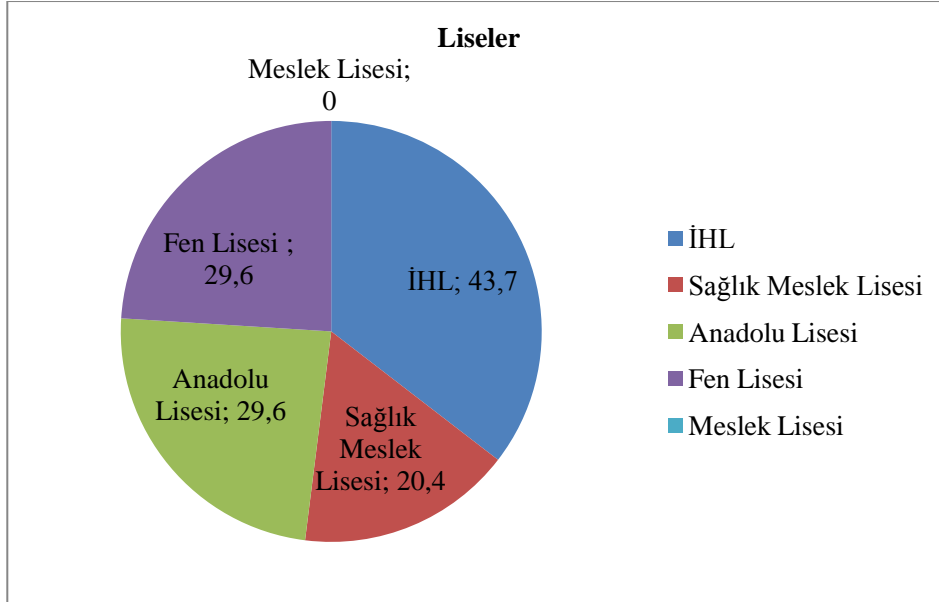
“Aşağıdakilerden hangisi Hıristiyanlıkta yıllık ibadetlerden biri değildir?” şeklindeki sorumuza Tablo 41’deki gibi;

Tablo 25 Ankete Katılan Deneklerin Hıristiyanlıkta yıllık ibadetleri Değerlendirme Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Paskalya	29	7,3
Haç yortusu	31	7,8
Hac	191	48,0
Noel	39	9,8
Bilmiyorum	108	27,1
Total	398	100,0

Hıristiyanların Noel Bayramı, Paskalya, Meryem Ana Günü, Haç Yortusu gibi yıllık ibadetleri olduğunu, Hac’ın Hıristiyanların yıllık ibadetlerinden biri olmadığını ankete katılanların yarıya yakınının bildikleri görülmektedir.

Doğru cevabı bilen öğrencilerin mezun oldukları liseleri karşılaştırsak;

16Hıristiyanlık'ta Yıllık İbadetler
%43,7 ile İHL mezunlarının ilk sırada oldukları görülmektedir.

9.6 NOEL

“Noel’den ne anlıyorsunuz?” sorumuza Tablo 42’deki gibi;

Tablo 26 Ankete Katılan Deneklerin Noel Değerlendirme Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Hıristiyanların kutsal günü	148	37,2
İsa'nın Göğe Yükselişi	28	7,0
Yılbaşı	90	22,6
İsa doğumu	126	31,7
Bilmiyorum	6	1,5
Total	398	100,0

Hız. İsa'nın doğum günü kabul edilen Hıristiyanlıkta önemli bir yeri olan Noel'i Katolikler 25 Aralıkta, Doğu ve Ermeni kiliseleri ise 6 Ocak'ta kutlamaktadır. İsa'nın doğumu olarak işaretleyen %31,7 lik kısmın haricinde öğrencilerin Noel'i tam olarak açıklayamadığı, sadece televizyon ve internetten ulaştıkları bilgilerinin olduğu görülmektedir.

9.7 HRİSTİYANLIĞIN MEZHEPLERİ

“Hristiyanlığın mezhepleri var mıdır? şeklindeki sorumuza grafik 43’de görüldüğü gibi;

Tablo 27 Ankete Katılan Deneklerin Hristiyanlığın Mezhepleri Değerlendirme Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
Evet	329	82,7
Hayır	24	6,0
Bilmiyorum	45	11,3
Total	398	100,0

XI. Yüzyıl’da kilise birliği bozulmuş, iki büyük mezhep ortaya çıkmıştır: Katolik Mezhebi ve Ortodoks Mezhebi. Daha sonra XVI. Yüzyıl’da Batı Kilisesi içerisinde bir bölünme ile de Protestanlık meydana gelmiştir.

Türkiye’de var olan Hıristiyan mezhepleri Katoliklik ve Ortodoksluk ağırlıklıdır. İstanbul ve Antakya’da Katolikler vardır. Ağırlıklı olan bu mezhepleri toplumun bu bilgisine dayalı olarak öğrenciler de %82,7 si Hıristiyan mezhepleri var şeklinde cevaplamıştır. %11,3 oranla 45 öğrenci bilmediğini ,%6’sı da Hıristiyanlığın mezhebi yoktur şeklinde cevap vermiş ki bu da Anadolu’da Hıristiyan olmadığı için böyle değerlendirdiklerini söylememiz mümkündür.

9.8 KATOLİK MEZHEBİ

Katolik mezhebi hakkındaki sorumuz “Aşağıdakilerden hangisi Katolik mezhebinin başlıca özelliklerinden biri değildir?” e Tablo 44’deki gibi;

Tablo 44 Ankete Katılan Deneklerin Katolik Mezhebi Değerlendirme Dağılımı

	Sıklık	Yüzde
İncil’i yorumlama yetkisinin Kilise’ye ait olması	22	5,5
İsa’da ilahi ve insani iki tabiatın olması	43	10,8
Kilise dışında kurtuluşun olmaması	40	10,1
İlk yedi konsil dışındaki konsillerin kabul edilmemesi	79	19,8
Bilmiyorum	214	53,8
Total	398	100,0

Ankete katılanların yarısından fazlasının bilmediğini işaretlemesi ve diğer şıklara da yakın oranlarda cevap verilmesi bize öğrencilerin bu konuda bilgilerinin olmadığı göstermektedir. İlk yedi konsil dışındaki konsillerin kabul edilmemesi doğru cevabını verenlerin oranının %19,8 olması lise müfredatında Hıristiyanlık’la ilgili bilgileri hatırladıklarını düşündürmektedir.

SONUÇ

Bu çalışmadaki temel amacımız; toplumumuzun din, din algısı, dini yaşantı ve dünya üzerindeki dinleri ne kadar tanıdığını üniversite gençliği örneklemiyle incelemektir. Farklı şehir ve farklı kültürel ortamlardan gelen öğrenciler toplumun renkliliğini bünyesinde beraberinde getirdiği için üniversite gençliği toplumu yansıtır. Böylece toplumu daha iyi anlamamızı sağlar.

Çalışmanın sonucunda sınıf, üniversiteye gelmeden önce yaşanan yer, ailenin ekonomik durumu gibi bağımsız değişkenlere göre dinin üniversite gençliğinin gündelik yaşantısında belirleyici bir faktör olduğu varsayımımız doğrulanmıştır.

Üniversite gençliği dinin inanç boyutuyla ilgili olarak Allah inancını sorguladığımızda Allah'ın varlığına kesin olarak inanıyorum ve bu konuda akli ve mantıki deliller buluyorum tablo 8'de %87,4 oranında görülmektedir. Allaha inanmakla birlikte çözemedikleri hususların olduğunu belirten öğrencilerin olması da bu konuda bir bilgi eksikliğinin olduğu da gözlenmiştir. Ancak daha önce yapılan çalışmalara göre üniversite öğrencilerinin Allah inancı noktasında iyiye doğru gidişin olduğu sonucuna varabiliriz.

Din ile ilgili düşünce bakımından çalışmamıza katılan öğrencilerin frekans dağılımında dinin Allah tarafından gönderilmiş bir dünya ve ahiret nizamı olduğu %94,7 oranında kabul edilmiştir. Dinin toplum yaşamındaki varlığına, etkinliğine olumlu bakmayan bir anlayışın %2,3 gibi bir azınlıkta kalması toplumumuzun modernleşmeye rağmen din ile ilgisini kesmediğinin sonucu olduğu söylenebilir.

Dini inanç, değerler ve ibadetler konusunda genel frekans dağılımına baktığımızda öğrencilerin büyük çoğunluğunun olumlu oldukları hatta ibadetlerini yeterince yapamadığı için üzüldüğü görülmüştür. Dini inanç ve değerlere bağlı değilim, çağdışı buluyorum gündelik yaşama din müdahale etmemelidir şekli olarak değil ahlaki boyutta yaşanmalı diyen öğrencilerse %0,8'lik oranındadır.

Ankete katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun ibadethaneler, peygamberlerin özellikleri ve peygamberlere gönderilen kitaplar hakkında doğru

bilgiye sahip oldukları görülmüştür. Ancak dünya üzerindeki dinlerle ilgili bilgilerinin olmadığını göstermektedir.

Çin Ve Hint dinleri ile ilgili konularda liselerde 12. Sınıfta Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi ve İHL'deki Dinler Tarihi derslerinden dolayı öğrencilerin büyük bir çoğunluğun kısmi anlamda bilgisi olduğu görülmüştür. Özellikle coğrafi bakımdan yurdumuza uzak olan ülkelerde yaşanan dinlerle ilgili bilgilerinin olmadığı kanaati oluşmuştur.

Ankete katılan öğrencilerin Sih Dini, Yahova Şahitleri, Moon'culuk gibi pek çok ülkede sert tutumlarla karşılaşan misyonerlik faaliyeti yürüten Senkretik Dinler hakkında da Tablo 27'den anlaşıldığı gibi bilgilerinin olmadığını görülmektedir.

Ankete katılan deneklerin % 90 gibi büyük bir kısmı ailelerinden uzaktadır ve devlet yurtlarının azlığı nedeniyle yarıdan fazlasının vakıf ve cemaat yurtlarında kaldığı görülmektedir. Buradan çıkan en önemli sonucun üniversite ve yurttaki arkadaş ortamındaki ilişkiler, diyaloglar, aile yapısı, önceden aldığı dini eğitim ve okuduğu kitaplar üniversite gençliğinin dini bilgi dağarcığını da şekillendirmesidir.

Son olarak toplumumuzda modernleşmenin etkisiyle yaşamakta olduğu toplumsal değişiklikler üniversite öğrencileri penceresinden görülmektedir. Din duygusu Allah inancı toplumları birleştirici özelliklerdir. Hayat boşluk kabul etmemektedir ve gençlerimize sağlam bir dini eğitim verilmeli bu alan art niyetli kişilerin eline bırakılmamalıdır.

Değişen dünya şartlarında toplumumuzdaki din, din algısı, dini yaşantı ve özellikle dinler hakkındaki durumu bilmek ve bunları anlamak adına üniversite gençliği örneklemeyle yaptığımız bu çalışmanın daha sonra yapılacak çalışmalara basamak olmasını diliyorum.

KAYNAKÇA

- Abuzer, Celil. *Üniversite Gençliğinin Değişen Din Anlayışı*. İstanbul: İpek Yayınevi, 2010.
- Adam, Baki. *Dinler Tarihi El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2016.
- Akyüz, Yahya. *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yay., 1989.
- Aras, Ahmet. *Mitoloji ve Din*. Eskişehir: Anadolu Üniv. Yayınları, 2012
- Aydın, Mahmut. *Anahatlarıyla Dinler Tarihi*. İstanbul: Pasifik Ofset, 2011.
- Aydın, Mehmet. *Ansiklopedik Dinler Sözlüğü*. Konya: Damla Ofset, 2005.
- Aydın, Mehmet. *Dinler Tarihine Giriş*. Konya: Literatürk, 2010.
- Bayraktar, Mehmet. *Üç Dinin Tarihi*. İstanbul: Say Yayınları, 2016.
- Bayyigit, Mehmet. *Dinin Ferdi ve Sosyal Rolü Üzerine Genelleme*. Konya: Selçuk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1994.
- Duman, Hayrullah. *Alman Okul Sistemi Hakkında Özet Bilgiler*. T.C. Berlin Başkonsolosluğu Eğitim Ateşeliği, 1988.
- Günaltay, Şemsettin. *Yeryüzündeki İlk Dinler*. İstanbul: Köprü Kitap, 2016.
- Gündüz, Şinasi. *Hiristiyanlık*. İstanbul: İSAM Yayınları, 2008.
- Gürkan, Salime Leyla. *Yahudilik*. İstanbul: TDV Yayın Matbacılık, 2008.
- Kaptan, Saim. *Bilimsel Araştırma Teknikleri*. Ankara: Ankara Bilim Yayınevi, 1977.
- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd. Yayınları, 1995.
- Kurt, Ali Osman. *Din Değiştirme*. İstanbul: Gökkuşbu Sistem Yayıncılık, 2004.
- Sencer, Muzaffer. *1992-1993 GAP Bölgesinde Toplumsal Değişme Eğilimleri Araştırması*. Ankara: TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, 1993.
- Schimmel, Annemarie. *Dinler Tarihine Giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 1955.
- Lauwers ,A. – Varış, Fatma - Neff , Kenneth. *Mukayeseli Eğitim*. Ankara: AÜEBF Yay., 1979.
- Maviş, Hakkı. *Almanya, Avusturya ve Türkiye'de Din Eğitimi*. İstanbul: 1970.
- “MEB Din Öğretimi Çalışma Grubu Raporu”.Ankara, 1981, 40.

Sevinç, Abdullah. *Çocukta Din Eğitiminin Başlama Yaşı*. Ankara: MEB Din Öğretimi Dergisi, 1993.

Wach, Joachim. *Din Sosyolojisine Giriş*. Çev: Battal İnandı. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1987.

Weber, Frans. *Hollanda Eğitim Sistemi, Eğitim ve Bilim Bakanlığı*.Amsterdam, 1990.

Yararlanılan İnternet sayfaları:

Köprü Dergisi."Türkiye'de Din Eğitimi ".Erişim: 19.07.2019.

<http://www.koprudergisi.com/index.asp?Bolum=EskiSayilar&Goster=Yazi&YaziNo=659>

Karataş, Süleyman-Tabak, Necla . "İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim

Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri". Kuramsal Eğitimbilim Dergisi 3 / 1 (Haziran 2010): 56-65. <https://pegem.net/dosyalar/dokuman/131974-201204191657-karatas-4.pdf>

Din dersi.com. "Lise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Yeni Müfredat-Eski Müfredat Karşılaştırma ve Açıklamalar". Erişim: 21 Temmuz 2019, <https://www.dindersi.com/index.php?mod=destek&ad=lise-din-kulturu-ve-ahlak-bilgisi-yeni-mufredat-eski-mufredat-karsilastirma-ve-aciklamalar>

Ankara Üniversitesi. "Dinler Tarihi". Erişim: 19.Temmuz.2019. http://www.divinity.ankara.edu.tr/?page_id=238.

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. "Mecusilik". Erişim: 28 Nisan 2019. <https://islamansiklopedisi.org.tr/mecusilik>.

<http://www.gazetevatan.com/ulkelere-gore-din-haritasi--500390-gundem/18.05.2019>

EK-1: ANKET SORULARI

Aşağıdaki soruları cevaplayınız her sorunun tek doğru cevabı vardır.

1. Üniversiteye gelmeden önce hayatınız nasıl bir yerde geçti?

- a) Köy kasaba gibi bir yerde
- b) Nüfusu 150 binden daha az olan bir şehirde
- c) Nüfusu 150 binden fazla olan bir şehirde
- d) Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa gibi büyük bir şehirde

2. Hangi lisede okudunuz?

- a) İhl b) düz lise c) Sağlık meslek lisesi
- d) Anadolu lisesi e) Fen

3. Toplumumuzun ekonomik durumu göz önüne alındığında size göre ailenizin ekonomik durumu aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Zayıf b) orta
- c) İyi e) çok iyi

4. Hangi fakültede okuyorsunuz?

- a) Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi
- b) Eğitim fakültesi
- c) Sosyal ve Beşeri Bilimler fakültesi
- d) Sağlık Bilimleri Fakültesi

5. Kaçınıcı sınıftasınız?

- a) 1. sınıf b) 2. sınıf
- c) 3. Sınıf d) 4. sınıf

e) hazırlık

6. Nerede veya kimin yanında kalarak okuyorsunuz?

a)Ailemle kalıyorum.

b)Kredi-Yurtlar Kurumu öğrenci yurdunda kalıyorum.

c)Vakıf ve cemaat yurtlarında kalıyorum.

d)Arkadaşlarla birlikte kiralık bir evde kalıyorum.

7. Size göre dindarlık dereceniz nedir?

a)çok dindar c)dinle ilgim az

b)dindar d)dinle hiç ilgim yok

8. Allah inancı bakımından kendinizi nasıl ifade edersiniz?

a)Allah'ın varlığına kesin olarak inanıyorum ve bu konuda akli ve mantıki deliller buluyorum.

b)Allah'ın varlığına inanıyorum fakat bu konuda çözemediğim durumlar da var

c)Ailem ve çevremdeki insanlar Allah'a inandığı için ben de inanıyorum

d)Allah'ın varlığına inanmıyorum

9. Din ile ilgili düşünceniz aşağıdaki şıklardan hangisine uymaktadır?

a)Din Allah tarafından gönderilmiş bir dünya ve ahiret nizamıdır.

b)Din gereklidir, ancak alanı ahrettir.

c)Din insan düşüncesinin bir ürünüdür, bilimin gelişmesiyle dine olan ihtiyaç ortadan kalkacaktır.

d)Din toplum için afyondur bu nedenle gelişmeye ve ilerlemeye engeldir.

10. Dini inancınız için aşağıdakilerden hangisini yapıyorsunuz?

a)İnancımı sağlamlaştırmak için gayret ediyorum.

b)Başkalarının da inanmaları için tebliğ yapıyorum.

c)Bir şey yapamıyorum bu durumdan da rahatsızım

d)Bir şey yapmaya gerek yok diye düşünüyorum

11. Dini inanç, değerler ve ibadetler konusunda hangi tutum içerisindesiniz?

a)Dini inanç, değerlere bağlıyım, ibadetlerimi kaçırmıyorum.

b)Dini inanç, değerlere bağlıyım ama ibadetlerimi yeterince yapamıyorum.

c) Dini inanç, değerlerin değişkenliğine inanıyorum.

d)Dini inanç, değerlere bağlı değilim, çağdışı buluyorum.

12. Aşağıdakilerden hangisi dinlerin sınıflandırılmasında dikkate alınan özelliklerden biri değildir?

a)Tanrı düşüncesi

b)Melek düşüncesi

c)Yaşadığı coğrafi alanlar

d)Vahiy geleneğine yer verip vermemesi

13. Aşağıdakilerden hangisi İslam'a göre, peygamberlerin ortak özelliklerinden biri değildir?

a)Sıdk(doğruluk)

b)Hikmet (bilgelik)

c)Tebliğ (Allahtan aldığı emir ve yasakları insanlara bildirmek)

d)Emanet (güvenilirlik)

e)İsmet (günahsızlık)

14. Peygamberlere verilen kitap hangi şıkta yanlış verilmiştir?

- a)İncil -İsa
- b)Tevrat-Süleyman
- c)Zebur-Davut
- d)Kur'an-Muhammet

15. Dünya üzerindeki dinler hakkında yapılan eşleştirmelerden hangileri yanlıştır?

- a)ABD'de Yahudilik
- b)İngiltere'de Hıristiyanlık
- c)Rusya'da Hıristiyanlık
- d)Çin'de Budizm

16)Dinlere göre ibadethaneler konusunda aşağıdaki eşleştirmelerden hangisi doğrudur?

- a)Hıristiyan-havra
- b)Hıristiyan-kilise
- c)Yahudi-tapınak
- d)Hindu-kilise

17. Aşağıdakilerden hangisi Çin dinlerinden biridir?

- a)Sihizm
- b)Zerdüştlük
- c)Taoizm
- d)Caynizm

18. Taoizm’de tanrıyı ifade etmek için kullanılan kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- a)Tao
- b)Te
- c)Yin
- d)Yang

19.Aşağıdakilerden hangisi konfüçyanizmde ibadet şekillerinden biri değildir?

- a)Tanrı’ya, ruhani varlıklara ve ilahlara dua
- b)Atalara saygı
- c)Amaterasu’ya ibadet
- d)Kutsal varlıklara kurban sunma

20. Şintoizm’de Güneş tanrıçası ve aynı zamanda diğer tanrıların başkanı kabul edilen tanrı hangisidir?

- a)Susanova
- b)Amaterasu
- c)Tsukiyomi

21. Aşağıdakilerden hangisi günümüzde İran ve Irak coğrafyasında yaşayan dinlerden biri değildir?

- a)Budizm
- b)Hıristiyanlık
- c)Sabilik
- d)Mecusilik

d)İnari

22. Aşağıdakilerden hangisi Maniheizm'in yayıldığı bölgelerden biridir?

a)Suriye

b)Kuzey Afrika

c)Yunanistan

d)Roma

23. Mecusilik hakkında bildikleriniz aşağıdakilerden hangisidir?

a)Mecusilik ateşe tapmaktır

b)Yıldız taparlar

c)Gnostik bir dindir

d)Tevhid dinidir

24. Zerdüş'e göre bütün varlıkların zuhur ettiği ilahi varlık aşağıdakilerden hangisidir?

a)Zend-Avesta

b)Ahura Mazda

c)Aşa Vahišta

d)Ameşa Spenta

25. Sabiilerin Tanrı anlayışı aşağıdakilerden hangisidir?

a)Düalist

b) Tek Tanrılı

c)Politeist

d)Yıldız tapan

26. Sabiiliğin kurucusu (peygamberi) kimdir?

a)Yahya

b)Musa

c)İsa

d)İbrahim

27. Birden fazla dinden birçok unsur taşıyarak sih dini, Yahova şahitleri, Moonculuk gibi yeni bir din olarak ortaya çıkan hareketlere ne ad verilir?

a)Senkretik din

b)Gnostik din

c)Agnostik din

d)Neo-Gnostik din

28. Aşağıdakilerden hangisi Hint yarımadasında ortaya çıkan dinlerden biri değildir?

a)Caynizm

b)Hinduizm

c)Budizm

d)Taoizm

29. Aşağıdakilerden hangisi sangha (budist cemaatine) dahil olmak için şart değildir?

a)Fakir olmak

b)Bekar olmak

c)İteatkar olmak

d)Yetişkin olmak

30. Aşağıdakilerden hangisi Budizm'in nihai hedefi olan kurtuluşu ifade etmek için kullanılan bir kelime olup "sönme, sakinleşme" anlamına gelir?

- a)Maitreya
- b)Nirvana
- c)Dharma
- d)Dukkha

31. Aşağıdakilerden hangisi Hinduizm için doğru değildir?

- a)Kast sistemi ve onunla ilgili kuralların kabul edilmesi
- b)Kurtuluşa ulaşabilmek için ahirete imanın kabul edilmesi
- c)Ruhun sonsuz kez bu dünyadan gidip gelmesi (samsara)
- d)Karma inancının olması

32. Aşağıdakilerden hangisi Kur'an'da İsrailoğullarından bahsederken onların geçmişteki durumlarını ve kendilerine verilen nimetleri hatırlatan hususlardan biri değildir?

- a)Firavun'un zulmünden kurtulmaları
- b)Tüm insanların onlara hizmet edeceğine inanmaları
- c)Çölde kendilerine yiyecek verilmesi
- d)Kayadan su fişkırması

33. Aşağıdakilerden hangisi "On Emir" den biri değildir?

- a)Babana ve annene hürmet edeceksin
- b)Tanrının adını boş yere ağzına ağzına almayacaksın.
- c) Cumartesi günleri oruç tutacaksın.
- d)Yalancı şahitlik yapmayacaksın.

34. Geleneksel Yahudi inancına göre bir kişinin Yahudi kabul edilmesi için öncelikli şartı aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Mesih bekleme inancına sahip olmak
- b) Yahudi koşer kurallarını kabul etmek
- c) Tek tanrıya inanmak
- d) Yahudi bir anneden doğmuş olmak

35. Yahudiliğin mezhepleri var mıdır?

- a) Evet
- b) Hayır

36. Aşağıdakilerden hangisi Yahudi mezheplerinden biri değildir?

- a) Ortodoks Yahudilik
- b) Reformist Yahudilik
- c) Yeniden yapılanmacı Yahudilik
- d) Katolik Yahudilik

37. Aşağıdakilerden hangisi Kur'an'da Hz. İsa ile ilgili bahsedilen hususlardan biri değildir?

- a) Hz. Muhammed'i müjdelemesi
- b) Ruhu'l-Kudüs ile te'yid edilmesi
- c) Allah'tan bir kelime oluşu
- d) Kıyamete yakın yeryüzüne ineceği

38. Hz. İsa'nın dirilişini anmak üzere her yıl ilkbaharda değişik tarihlerde yapılan ibadet aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Paskalya

b)Hac

c)Haç yortusu

d)Noel

39. Aşağıdakilerden hangisi Hıristiyan inancına göre insanın nefisini inkar etmesi ve İsa Mesih'in peşinden gitmesi anlamına gelir?

a)Haç çıkarmak

b)Kilisede mum yakmak

c)Suya haç atmak

d)Haç taşımak

40. Hıristiyanlıkta “Tanrı’ya şükür duasında bulunma” ayini aşağıdakilerden hangisidir?

a)Evharistiya

b)Konfirmasyon

c)Vaftiz

d)Hastaları yağlama

41. Aşağıdakilerden hangisi Hıristiyanlıkta yıllık ibadetlerden biri değildir?

a)Paskalya

b)Haç yortusu

c)Hac

d)Noel

42. Noel'den ne anlıyorsunuz?

a) Hıristiyanların kutsal günü

b) İsa'nın göğe yükselişi

c) Yılbaşı

d) İsa doğumu

43. Hristiyanlığın mezhepleri var mıdır?

a)Evet

b)Hayır

44. Aşağıdakilerden hangisi Katolik mezhebinin başlıca özelliklerinden biri değildir?

a)İncil'i yorumlama yetkisinin Kilise'ye ait olması

b)İsa'da ilahi ve insani iki tabiatın olması

c)Kilise dışında kurtuluşun olmaması

d)İlk yedi konsil dışındaki konsillerin kabul edilmemesi